

Egy koncepció per anatómiája

Földvári Rudolf Borsod-Abaúj-Zemplén megyei első titkár pere

Swetter

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3
1. Biográfiai vázlat	5
2. 1956 miskolci forradalma	8
3. A megtorlások háttere	15
3.1. Hatalmi ágak a pártállamban.....	15
3.2. A megtorlás	15
4. A Földvári és társai per	17
4.1. A Földvárit érő első támadások	17
4.2. A kommunista önkritika hiánya.....	21
4.3. A KEB vizsgálata	23
4.4. Borsod megye „kis Nagy Imréje”	26
4.5. Pótnyomozás, avagy egy új nyomozás	33
4.6. A tárgyalás	39
4.7. Az eljárás vizsgálati módszereiről	45
4.8. Élet a szabadulás után.....	47
Összefoglalás	48
Források.....	50
Bibliográfia.....	51

Bevezetés

Földvári Rudolf életével, 1956-os tevékenységével, politikai karrierjével már számos szerző foglalkozott, hiszen alakja megkerülhetetlen a forradalom történetével foglalkozók számára. Így a Földvári és társai per anyagainak érintőlegesen felhasználták más kutatási területeken a következőkben felsorolt szerzők, akiknek munkái fontos adalékokkal szolgáltak a dolgozat megírása során. Fazekas Csaba a miskolci irodalmi reformkörök, az irodalmi közélet és a megyei pártvezetés kapcsolatának rekonstruálásában támaszkodott a Földvárival kapcsolatos forrásokra. Szakolczai Attila két tanulmányának egyike a miskolci egyetemisták szerepének feltárása kapcsán hivatkozik a per anyagára, a másik Földvári forradalomban játszott szerepére összefoglalóan. Kis József átfogó képet alkotott Miskolc forradalmáról a peranyagok segítségével. Molnár Adrienne néhány, a megtorlások utáni emberi sorsot mutat be röviden, köztük Földváriét. Ripp Zoltán a Földvári elleni per előzményeit, a kialakuló vádpontokat veszi sorra az MSZMP iratok alapján.

Kutatásaim során levéltári forrásként a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár MSZMP megyei vezető szerveinek anyagainak, a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának (azon iratait, amelyeket Földvári aláírásával látott el, tehát egyetértett az iratokban foglaltakkal) és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának a Földvári és társai perre vonatkozó kihallgatási, tárgyalási jegyzőkönyveit, az ügyről szóló jelentéseit használtam. Egyik legfontosabb forrásnak számított munkám során a Molnár Adrienne által 1990-ben készített Földvári-interjú, majd a 2011-es életútinterjú. Az interjúk kapcsán figyelembe kell vennünk, hogy azok a jelenből megalkotott múltat tárják elénk. Földvári esetén pedig egy már befutott életpályáról beszélhetünk, s természetes jelenség a számadásra való törekvés az idős kori visszaemlékezésekben. Földvárinak tetten érhetjük azt a törekvését, hogy a rendszerváltás óta is fennmaradt vádak, rágalmak tisztázására törekszik. Bizonyosan befolyásolta az interjút az is, hogy megismerhette perének teljes anyagát. Ezeken a forrásokon túl felhasználtam még dokumentumgyűjteményeket és újságcikkeket.

Dolgozatom legfőbb célja a Földvári Rudolf ellen zajló koncepciós per analízisa a peranyagok részletes ismertetésével, elemzésével. Elsősorban arra a kérdésre próbálom válaszolni, hogy egyáltalán miért ítélték el Földvári Rudolfot, aki számos politikai tisztség viselőjeként igyekezett a párt utasítását követni. A per előzményeit számba véve kitérek az ellene indult első támadásokra, valamint arra is, hogy a párt a sajtón keresztül milyen képet

igyekezett festeni róla. Töreksem annak bemutatására, hogy hogyan változott párttársainak és a legfelsőbb politikai vezetésnek hozzá való viszonya, miként alakultak át az ellene felhozott vádpontok. bemutatom, hogy Földvári milyen védekezési stratégiát alakított ki és hogyan igazolta magát a per során, illetve kitérek arra is, hogy megváltoztatta-e a párthoz való viszonyát a per.

A dolgozat szerkezetét tekintve nem kívánok részletes életrajzi leírást adni, így csak röviden mutatom be életének főbb eseményeit. Ugyanígy járok el a Miskolcon zajló forradalmi eseményeket illetően (mindkét esetben elsősorban eseménytörténeti leírást alkalmaztam). A megtorlás című fejezetben a pártállami büntetőeljárás jellemzőiről és a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében indult perekről számolok be. Ezt követően térek rá a per előzményeinek számító sajtóábrázolásokra, a párttársak és a KEB Földvári ellen induló vizsgálataira. Majd kitérek letartóztatására és az ellene folytatott nyomozati szakaszokra. Ezt követi a tárgyalás elemzése, az eljárási vizsgálati módszerek bemutatása, illetve egy kis kitekintés Földvári szabadulás utáni életébe.

1. Biográfiai vázlat

A dolgozat témájának megértéséhez elengedhetetlen Földvári Rudolf életútjának áttekintése, de a kérdésfeltevés szempontjából csak vázlatosan fejtem ki, nem célom a részletekbe menő életrajzi áttekintés.

Földvári Rudolf (született Frank Rudolf, nevét 1951-ben változtatta Földvára főnöke, Kovács István utasítására)¹1921. május 20-án látta meg a napvilágot Kispesten, munkáscsaládban.² A négy polgári elvégzése után két évig egy textilkisiparosnál volt kifutó, majd a kispesti Hofherr-gyárban lakatosként helyezkedett el.³

1942-ben vonult be katonának Székesfehérváron a légierőhöz. Pár napos frontszolgálat után került szovjet hadifogságba 1944 karácsonyán, ezt követően 1945 szeptemberében belépett a pártba. Munka után gyakran végzett pártmunkát, 1946 elején a gyári pártszervezet háromhetes pártiskolára küldte.⁴ 1946 végén szakított a kétkezi munkával, a Központi Vezetőség propaganda osztálya pártnapok és gyűlések szervezésével bízta meg. 1948-ban Szakszervezetek Országos Tanácsánál a propagandaosztály osztályvezető helyettesének javasolták.⁵

1951 nyarának végén Gerő Ernő, Farkas Mihály és Kovács István (ekkor az MDP KV Káderosztályának vezetője) javasolták, hogy kerüljön a Központi Vezetőség (a továbbiakban KV) Párt-és Tömegszervezetek Osztályának káderosztályára. 1951-ben kooptálták a KV-be, 1952-től az MDP Budapesti Bizottsága első titkára lett (1952. november 14-én az addigi első titkár, Hidas István miniszterelnök helyettes lett, helyére másnap Földvárit választották meg). 1953-ban tagja lett a Politikai Bizottságnak (a továbbiakban PB), valamint országgyűlési képviselőnek is megválasztották (A Vörös Csillag traktorgyár kollektívája jelölte).⁶

1953 márciusában tagja lett a Sztálin temetésére Moszkvába repülő magyar küldöttségnek Rákosi Mátyás és Házi Árpád mellett (a protokoll szerint a párt első titkára, a főváros első titkára és egy kormányzósági tag szokott részt venni ilyen eseményeken). 1953. június 13-16. között a Szovjetunió Kommunista Pártja Elnökségének meghívására a Moszkvába utazó magyar küldöttségbe szintén bekerült (további tagjai: Gerő Ernő, Nagy Imre, Hidas István, Szalai Béla, Dobi István). A tanácskozáson Rákosit felelősségre vonták

¹ Kozák -Molnár Adrienne 1993: 269.

² Földvári 2011:21-27.

³ Uo. 36-49.

⁴ Uo. 73-75.

⁵ Uo. 81-92.

⁶ Uo. 103-113.

hibáiért (túlzott mértékű iparosítás, a hadsereg létszámának megemelése, erőszakos téteszesítés, koncepciós perek, az internálások, a személye körül kiépült kultusz).⁷ Nagy Imre miniszterelnökségét követően az ő politikai irányvonala, s a KV 1953-as júniusi határozata szerint tevékenykedett, amely a kollektív vezetésről, a párton belüli demokráciáról, a párttagok véleményének kinyilvánításáról szólt.⁸ Bírálta Rákosit, akinek számára nem lehetett szimpatikus az sem, hogy előzetes engedélye nélkül kinyitotta a Budapesti Pártbizottság kapuját egy tanácsadó jellegű iroda megteremtéséhez, ahol az emberek elmondhatták véleményüket, panaszaikat.⁹

Mindezeket túl Földvári visszatekintve úgy vélte, hogy leváltásának elsődleges oka az volt, hogy a Rákosi által kért káderek leváltására használták fel, s ezután már nem volt rá szükség. 1954 májusában tudta meg, hogy kihagyták a PB-ból. Rákosi 1954 júliusában közölte vele, hogy Borsodba küldik első titkárnak (Kovács István helyére).¹⁰

A sok problémával küzdő Borsod megyében Budapesttől távol, szabadabban láthatott munkához. 1955 végétől megnyitotta a megyei pártbizottság kapuját, hogy az emberek elmondhassák panaszaikat.¹¹ Fellépett a párvezetésen belüli korrupció, protekció, privilégiumok és a nem megfelelően viselkedő párttagokkal szemben.¹² Megszüntette az ingyen mozijegyet, színházjegyet, a vadászatokat és ivászatokat. A megyei pártbizottság reprezentációs költségét a szociális és kulturális alapba fektette be. Példaadó magatartást követelt meg a pártfunkcionáriusoktól, ezért több olyan párttagot is menesztett, akik túlzásba vett ivászatukkal okoztak botrányokat.¹³ Földvári 1956. július 31-én országgyűlési beszédében felhívta a figyelmet Borsod-Abaúj-Zemplén megye problémáira. Kérte a kormányt, hogy a második ötéves tervben javítsanak a megye szociális, kommunális, kulturális helyzetén, de semmi nem történt ennek érdekében.¹⁴

A KV 1956. július 18-21. közötti ülésén döntöttek Rákosi leváltásáról és Gerő Ernő első titkárrá való kinevezéséről. A párt álláspontjának állandó változása miatt a miskolci párttagság elbizonytalanodott. Földvári úgy érezte, hogy az elkövetett hibákat fel kell tárni,

⁷ Földvári 2011: 121-123.

⁸ Romsics 2005:377.

⁹ Földvári 2011:115-126.

¹⁰ Uo. 115-126.

¹¹ Kis 2006:13.

¹² Fazekas 2000:18.

¹³ Menesztette Bodnár András városi első titkárt, Putnoki László megyei titkárt és Hajdu Rezső megyei tanácselnököt rendszeres tivornyáik miatt 1955 decemberében. Kis 2006:13.

¹⁴ Földvári Rudolf felszólalása az országgyűlésben 1956. július 31-én. In: Földvári 2011:415-420. Dokumentummelléklet.

így az október 13-ai megyei aktívaülésen megvitatták a hibákat, s döntöttek arról, hogy levelet küldenek a Politikai Bizottsághoz.¹⁵ A megyei pártbizottság bírálta a KV-t azért, mert a júliusi határozatok és a XX. kongresszus eredményeinek végrehajtásában nincs kezdeményező szerepe; nem rendezték Nagy Imre, az írók, a törvénysértő államvédelmisek; a KV nem tájékoztatja megfelelően és őszintén a közvéleményt (Nagy Imre ügyéről, a kivégzett emberek számáról és kivégzésük okáról, a Rajk-perről). Javaslataik között szerepelt, hogy a pártvezetés tagjai gyakoroljanak kommunista önkritikát; hogy a KV adjon tájékoztatást a kivégzések okairól és a kivégzettek számáról. Várták a választ arra a kérdésre, hogy hol mondhat ellenvéleményt a kommunista, ha nem ért egyet egy párthatározattal. Javasolták, hogy a fontos döntések előtt a KV a párttagsággal való tanácskozáson kívül a párton kívüliekre is támaszkodjon, hallgassa meg a munkásosztály véleményét.¹⁶ A levelet a megyei pártbizottság mind a négy tagja aláírta. Földvári október 17-én küldte el a Politikai Bizottságnak azzal a kéréssel, hogy gyors választ kérnek.¹⁷

Szinte a KV-nek szánt levél elküldésével egy időben Földvári egy cikket jelentetett meg „*Értsük, becsüljük meg egymást, fogjunk munkához*” címmel a *Kilátó* nevű lap hasábján.¹⁸ A cikkben elismerte felelősségét egy korábbi, a miskolci írókkal folytatott vita kapcsán a KV június 30-ai határozatára vonatkozóan, amelyet ő ismertetett, s amely értelmiségi ellenes intézkedéseket indított meg.¹⁹ A későbbiekben mind a KV-hez intézett levélnek, mind ennek a cikknek fontos szerep jutott a Földvári ellen indított büntető eljárás idején.

¹⁵ Fazekas 2000: 40.

¹⁶ Levél a Központi Vezetőség Politikai Bizottságához. In: Északmagyarország, 1956. október 23. 1.

¹⁷ Kis 2006:17.

¹⁸ Kilátó, 1956. október 20. A cikket közli: Fazekas 2000: 208-213.

¹⁹ Fazekas 2000:208-213.

2. 1956 miskolci forradalma

1956 októberére megélénkült az egyetemisták tevékenysége szerte az országban. Október 16-án a szegedi egyetemisták létrehozták saját szervezetüket Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége néven. A MEFESZ-hez sorra csatlakozott a többi felsőoktatási intézmény is. A miskolci egyetem pártbizottsága az események befolyásolása érdekében október 24-ére gyűlést tervezett összehívni. A gyűlés időpontját előre hozták, így arra már október 22-én sor került. A megyei pártvezetés részéről a megyei és városi pártbizottság tagjai: Tóth János megyei másodtitkár; Grósz Károly, az agitációs-és propagandaosztály vezetője és Déri Ernő városi első titkár képviseltették magukat. Déri a gyűlés kezdetén felolvasta a KV-hez címzett levelet, jelezve azt, hogy a megyei pártvezetés foglalkozik a problémákkal. A várt hatást nem tudták elérni vele. A diákok 11 pontból álló programot állítottak össze, melyben függetlenséget, a varsói szerződés felmondását, a szovjet csapatok kivonulását, egyenrangú kereskedelmi kapcsolatokat, a hadi-és politikai foglyok hazahozatalát követelték. Az *Északmagyarország* október 23-ai számában a KV-nek írt levelet vezércikként közölték, így az egykori pártügy nyilvánossá vált. Október 22-én a megye munkássága is megélénkült. A DIMÁVAG gyárában 3 munkás aláírásgyűjtésbe kezdett, hogy vitára bírják az üzem vezetőit a munkások anyagi és szociális problémáinak megoldása érdekében.²⁰

Követeléseiket szintén pontokba foglalták (17 pont), melyek főként gazdasági és szociális problémákat érintettek, de követelték a kompromittálódott pártfunkcionáriusok és államvédelmi dolgozók leváltását is, továbbá az általános és titkos választójog biztosítását, amelyet a megyei és városi pártvezetés elfogadott vitaalapként. Ezt követően Huzsvári Kálmán nagyüzemi párttitkár kérdése kapcsán további négy pont is felvetődött. Ezek a szovjet csapatok kivonulására, a Varsói Szerződés felmondására, a hadifoglyok hazaengedésére, valamint március 15-e nemzeti ünnepnappá és október 6-a nemzeti gyásznappá való nyilvánítására vonatkoztak. A felmerült négy pontot az aláírásgyűjtők túl radikálisnak tartották, így nem vették be követeléseik közé. Ám a pártvezetők megvitatandó pontokként felvették őket, s Pataki László, a városi pártbizottság másodtitkára hozzáírta azokat a többi ponthoz.²¹

A forradalom kitörésének hírére Földvári K-vonalon kért tájékoztatást az október 23-i

²⁰ Kis 2006:21.

²¹ Uo. 21-22.

budapesti eseményekről.²² Az esti Gerő rádióbeszéd felszította az indulatokat, a diákok tüntetést akartak, valamint a szélesebb nyilvánosság biztosítása érdekében a különböző üzemek meglátogatását tervezték. A megyei pártbizottság a Gerő beszéd nyilvános elutasítása mellett döntött. Földvári döntése alapján az *Északmagyarország* közölte a megyei pártbizottság nyilatkozatát (*„Borsod megye népe és pártbizottsága elutasítja Gerő beszédét”*).²³ A nap folyamán Grósz Károly részt vett az egyetemi nagygyűlésen, amelynek pontjait a megyei pártbizottságra küldték vele. Földvári azt kérte Grósztól, hogy az *Északmagyarországban* közölje az egyetemisták összes követelését azzal a kitételrel, hogy a megyei pártbizottság két ponttal nem ért egyet: a Varsói Szerződés azonnali felmondásával és a szovjet csapatok azonnali kivonásával. Az *Északmagyarország* október 25-ei rendes számában az említett két pont nem szerepel, az október 25-ei rendkívüli számban viszont mind a 11 pontot leközlötték.²⁴

Október 24-én összeültek a DIMÁVAG párt- és szakszervezeti aktívái és a Munkásszervező Bizottság, hogy röpgyűléseken megvitassák a 21 pontot. A gyűlésekkel egy időben megérkeztek az egyetemisták is a gyárhoz, hogy a munkásokkal megismertessék 11 pontjukat. A munkások tüntetni akartak, hogy kifejezzék a Gerő beszéd elutasítását, s hogy követeléseiknek nagyobb hangsúlyt adjanak.²⁵ A munkások nyomására Turbók Gyula felolvasta a 21 pontot. Gyárfás János megyei másodtitkárt majdnem meglincselték a munkások, amikor beszédet szeretett volna mondani. Végül sikerült eljuttatni egy pártbizottsági helyiségbe.²⁶ A gyárba délután kikerkező Földvárival szintén ellenségesen viselkedtek a munkások, akik azt követelték, hogy egy kormánytag utazzon le Miskolcra. A veszélyes helyzetet Földvári azzal oldotta meg, hogy javasolta egy küldöttség létrehozását, amelyet majd elvezet a budapesti pártközpontba. A küldöttséget meg is választották, amely kiegészült a többi üzem és a diáksparlament küldötteivel.²⁷

Október 24-én jelentek meg az első szovjet egységek Miskolcon, melyeket az összeverődött tömeg igyekezett megállítani. A tüntetni akaró tömeg miatt Kucsera László alezredes telefonon kért utasítást Földvárától. Azt az eljárási javaslatot kapta, hogy ha felszólításra nem oszlanak fel, akkor verjék szét őket puskatussal, vagy akár fegyverhasználattal is élhetnek. Egy államvédelmi egység szét is verte a társaságot.²⁸

²² Uo. 207-208.o.

²³ *Északmagyarország*. 1956. október 24. Másodlagos közlése: Izsák 1996: 158.

²⁴ Kozák –Molnár 1993:273.

²⁵ Szokolczai 2002:240-243.

²⁶ Kis 2006:24.

²⁷ Szokolczai 2002: 240-243.

²⁸ Kis 2006:25.

Október 25-én indult útra a Földvári vezette munkás és egyetemista küldöttség Budapestre. Földvári találkozott Nagy Imrével, akit tájékoztatott a miskolci eseményekről és a követelésekről. Felhívta figyelmét arra, hogy a munkások programjába a négy legradikálisabb követelés utólag került bele, melyekhez a munkásküldöttek nem ragaszkodtak mindenképpen a tárgyalás folyamán.²⁹ Nagy Imre azt válaszolta, hogy programjukat támogatni fogja, egyes helyeken pedig túl is fogja teljesíteni. Földvári azt is tudni akarta, hogy mi a KV állásfoglalása, így részt vett annak október 26-ai ülésén, ahol öttagú rendkívüli bizottságot választottak, melynek tagja lett Kádár János, Nagy Imre, Münnich Ferenc, Apró Antal és Szántó Zoltán.³⁰ Ezen az ülésen döntöttek úgy, hogy a fegyveres csoportokat katonai eszközökkel fel kell számolni. A fegyvert este 10-ig letevőknek amnesztiát kívántak adni.³¹ Földvári vallomása szerint megszavazta a szovjet csapatok segítségével való „ellenforradalmi” csoportok felszámolását.³²

Földvári és Bogár Károly, mint legalkalmasabb vezetők hiányában a Miskolcon maradt vezetők nem tudták befolyásolni az eseményeket. Október 25-26-án tüntetés volt, sok fiatal indult Budapestre a szabadságharcosoknak segíteni. Egy részük vonattal akart Budapestre utazni, s fenyegetésükre a vasutasok el is indítottak egy szerelvényt. Kis József szerint a felkelők között fegyveresek is voltak.³³ Horváth Mihály viszont a Zrínyi Katonai Akadémia jelentése alapján arra a megállapításra jut, hogy a gyorsvonat nem szállított sem lőszert, sem fegyvereseket.³⁴ A Pesten tartózkodó borsodi küldöttség is értesült a felkelőkről. Földvári Rudolf vallomása szerint³⁵ azt az utasítást adta, hogy a csoportot szólítsák fel megállásra Budapest közelében. Amennyiben ez nem történik meg, vezessék aknára a vonatot, majd fegyverrel lépjenek fel velük szemben. Végül a Zrínyi Akadémia műszakis tisztjei Kőbányán felrobbantották a síneket. Tűz alá vették a Miskolcra érkező vonatot, amin ketten meghaltak, öten pedig megsebesültek.³⁶ Földvári lépése mögött több tényezőt is felfedezhetünk. A fővárosban tartózkodva nem rendelkezhetett pontos információkkal arról, hogy a spontán, gyorsan szerveződő felkelőcsoport tagjai szállítottak-e lőszert és fegyvert a vonaton. Bizonyára el akarta kerülni azt a lehetőséget, hogy fegyveres felkelők jussanak be Budapestre, annak fényében, hogy előtte a KV megszavazta a fegyveresek elleni katonai fellépést.

²⁹ Szokolczai 2002:244.

³⁰ Földvári 2011:217-222.

³¹ Kis 2006:28

³² MNL OL XX-5-h. 35. dob. 1. köt. 58-59. Földvári Rudolf kihallgatási jegyzőkönyve. 1958.02.12.

³³ Kis 2006:33.

³⁴ Horvát 2002:99.

³⁵ MNL OL XX-5-h. 35. dob. 1. köt. 58-59. Földvári Rudolf kihallgatási jegyzőkönyve. 1958.02.12.

³⁶ Horváth 2002:101-102.

Miskolcon október 26-án a BM Megyei Főosztálya előtt több ezer fős tömeg gyűlt össze, mert az a hír terjedt el, hogy ott felkelőket tartanak fogva és az ÁVH megkínózta őket. A tüntetők közül egy küldöttség ellenőrizte, hogy vannak-e foglyok az épületben (valójában voltak, de időközben kiengedték őket egy hátsó bejáraton). A küldöttség hiába közölte a tömeggel, hogy az épületben nincsenek foglyok, nem hitték el. Ekkor Antal Gyula főtörzsőrmester fegyverével egy sorozatot adott le, aminek következtében a Főosztályon tartózkodó rendőrök, államvédelmisták és karhatalmisták is löni kezdtek.³⁷ A sortűz 16 halálos áldozatot követelt. Ennek következtében több személyt meglincselt a feldühödött tömeg. Az események nyomán összeomlott a pártvezetés, a fegyveres testületek. A megyei tanács szerepét a megyei munkástanács vette át és próbálta konszolidálni a helyzetet. A megyei munkástanács és a diákpárlament látta el őrséggel a városi rendőrkapitányságot.³⁸

A különböző üzemekben, intézményekben sorra alakultak a munkástanácsok. A forradalmi szervezetek gyarapodásának meggátolása érdekében a forradalmat ellenző kommunisták cselekvésre kényszerültek. Igyekeztek késleltetni a tanácsok megalakulását, ezt követően pedig saját embereiket bejuttatni a munkástanácsba és a nemzetőrségbe. Erre egyébként pártutasítást is kaptak a KV-től. Földvári távolléte miatt a pártbizottságnak nem volt vezetője, Tóth János és Gyárfás János másodtitkárok idegösszeomlást kaptak a történetek miatt. A pártbizottság ideiglenes vezetését végül Grósz Károlyra bízta, aki elérte, hogy az *Északmagyarország* október 28-ai számában újra az MDP-t támogató felhívást közöljenek.³⁹

A 27-én visszatérő küldöttség szembesült a Miskolcon kialakult helyzettel. Idő közben egy szovjet alakulat parancsot kapott Miskolc megszállására. Ezt Földvári azzal akadályozta meg, hogy Kossa Istvánon keresztül (éppen ő volt a legmagasabb rangú ügyeletes a pártvezetésben) garantálta a rend fenntartását. Ígéretet tett, hogy ellenkező esetben maga fogja kérni a szovjetek segítségét. Az erős szovjetellenességet tekintve nagyon kockázatosnak tartotta a szovjet beavatkozást. Ezt pere során szovjetellenes lépésként értelmezték vádlói.⁴⁰ Látva a távollétükben létrehozott munkástanács silány tevékenységét, úgy döntöttek, hogy új megyei munkástanácsot választanak. Október 29-én megválasztották a végleges munkástanácsot. Földvári megkezdte az összeomlott kommunista párt megszervezését, de tevékenységének legfőbb színtere a megyei munkástanács volt, ahová a DIMÁVAG küldötteként került be. A munkástanácsnak különböző bizottságai alakultak: katonai, ipari és

³⁷ Horváth 2002:101-102.

³⁸ Uo. 40.

³⁹ Uo. 46-48.

⁴⁰ Földvári 2011:230.

kereskedelmi, energiaügyi, igazságügyi, közlekedési, egészségügyi, híradat-szolgáltatási, mezőgazdasági, valamint közellátási és pénzügyi bizottság. Ez utóbbinak a vezetését vállalta el Földvári. Az újjáválasztott munkástanács ellenzői közé tartozott az ún. „Defenzív” csoport, mivel abban sok kommunista vezető volt. A csoport célja a forradalmi szervezetekbe befurakodott rákosisták, ÁVH-sok, besúgók felderítése és eltávolítása volt. Nyomoztak a sortűz és a korábbi törvénytelenések felelősei után. Számos rendőrt és államvédelmist letartóztattak. Mivel a munkástanács tagokat kommunistának tartották, megfigyelés alá is helyezték őket.⁴¹

Október 31-én újjászervezték a kommunista pártot, amely megmaradt MDP-nek, nem vette fel a Magyar Szocialista Munkáspárt nevet. Az ideiglenes pártelnökséget Földvári vezette.⁴² Az október 30-31-ei és november 1-jei beszédek a Varsói Szerződés felmondását, a szovjet csapatok kivonását, a többpártrendszer lehetőségét tartalmazták. Október 30-án a többpártrendszer bejelentése következtében Miskolcon is megalakultak a volt koalíciós pártok szervezetei. Ám a megyei munkástanács a többpártrendszer megvalósítását a szovjet csapatok kivonulása után kívánta megvalósítani, így november 2-ai határozatukkal felfüggesztették a pártok tevékenységét. A munkások, egyetemisták viszont több követelésükre nem kaptak választ, így november 1-jén Földvári és Kiss József vezetésével újabb küldöttség indult Budapestre, hogy a miniszterelnökkel a még teljesítetlen követelésekről tárgyaljanak. Nagy Imre ismét megerősítette a küldöttséget abban, hogy egyetért a követeléseikkel. November 1-jén tartották azt a kormánykabinetet, ahol (Kádár Jánossal együtt) döntöttek a Varsói Szerződés felbontásáról és a szovjet csapatok kivonásának megkezdéséről. A küldöttség november 2-án visszatért Miskolcra.⁴³ A munkástanácsok tevékenysége révén úgy gondolták, hogy november 5-ére mindenhol fel tudják venni a munkát.⁴⁴

November 4-én kezdetét vette a második szovjet intervenció a Forgószél hadművelet révén. A munkástanácsok ismét azt tartották legfontosabb céljuknak, hogy a további emberéleteket követelő fegyveres ellenállást megakadályozzák. A szovjetek ellenállást nem tapasztalva vonultak be Miskolcra. A megyei munkástanács vezetők tárgyaltak a szovjetekkel, akik a tanács segítségét kérték. Földvárinak Bubnov alezredes elmondta, hogy a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány kérésére vonultak be, hogy segítsenek az „ellenforradalom” leverésében.⁴⁵ A Kádár-kormány megalakulása meglepte a pártbizottságot és a munkástanács

⁴¹ Kis 2006:51-52.

⁴² Uo. 54.o.

⁴³ Földvári 2011: 239-243.

⁴⁴ Szakolczai 2002:245-249.

⁴⁵ Földvári 2011:249-252.

tagjait is. Szovjet kérésre Földvári beszédet mondott a Borsodi Rádióban, amelyben arra kérte a lakosságot, hogy ne tanúsítsanak ellenállást, illetve tegyék le a fegyvert. Földvári megyei munkástanács küldöttség indítását tervezte Kádárhoz, hogy tisztázzák a helyzetet. November 5-én indultak el, de útközben megálltak a szovjet alakulatok parancsnokságánál, hogy menetlevelet kérjenek. Mivel nem tudtak semmit Kádárék céljairól, nem ismerték a kormány programját és nem tárgyaltak velük, a Kádár-kormány elismerését megtagadták.⁴⁶ A szovjet parancsnokság letartóztatta a küldöttség tagjait „ellenforradalmi” tevékenységért és szovjetellenességért, akiket Debrecenen keresztül Ungvárra szállítottak. A letartóztatásban valószínűleg közreműködött a helyi pártvezetők közül Grósz Károly és Déri Ernő, akik felelősségre vonhatták Földvárit a szovjetek előtt.⁴⁷

A megyei munkástanácsstagok távollétében felállították a Forradalmi Munkás-Paraszt Bizottságot Koval Pál vezetésével. Sem ez a bizottság, sem a megyei ideiglenes intéző bizottság nem tudta befolyásolni az eseményeket. A szovjet hadművelet miatt nem indult meg a munka november 5-én, a munkások sztrájkoltak. A Kádár mögé felzárkózó Grósz Károlynak és társainak nem volt hitelük a megye irányítására. Egyre több üzem követelte az MSZMP szervező bizottságánál az elhurcoltak hazahozatalát. Kukucska János, a megye kormánybiztosa K-vonalon keresztül kérte Apró Antalt, hogy intézkedjenek Földvári ügyében. Mivel a termelés nem indult meg, a kommunista vezetőknek engedniük kellett, az MSZMP és a Forradalmi Munkás-Paraszt Bizottság is küldöttséget indított Földváriék szabadon engedése érdekében.⁴⁸ Földvári november 17-én térhetett vissza Miskolcra. A szovjetek kérték Földvárit, hogy vállalja el a Megyei Munkástanács vezetését, a sztrájk felszámolását, a közrend helyreállítását. Földvári vállalta, hogy a megyei munkástanácsot fokozatosan leépíti és a megyei tanácsot fogja előtérbe helyezni. Földvári vezetésével megkezdődött a konszolidáció. Időközben az MSZMP megyei ideiglenes szervező bizottságának is elnökségi tagja lett, s újabb rádióbeszédben kérte a sztrájk megszüntetését, illetve a Kádár-kormány támogatására szólította fel a lakosságot. Ekkor az addig kiszabadítását követelő munkások ellene fordultak, de a kommunisták részéről is bírálták. A Népszabadság november 20-ai számában a rákosista-féle politika végrehajtójának nevezték.⁴⁹

A munka beindítása érdekében Földvári összeállította a megyei munkástanács programját, mely magába foglalta a diósgyőri munkások és egyetemisták követeléseit, de a

⁴⁶Kis 2006: 60-61.

⁴⁷ Horváth 2002:139-140.

⁴⁸ Kis 2006:64-66.

⁴⁹ Uo. 66-67.

Varsói Szerződésből való kilépést nem. A szovjet csapatokat illetően a program azt tartalmazta, hogy kivonásukról a kormány csak a törvényes rend helyreállítása után kezdjen tárgyalni. Követelte a többpártrendszert, de csak olyan pártok kapnának szerepet, amelyek a szocializmust fogadják el alapként. December 9-én a kormány-válaszul a Nagybudapesti Munkástanács 48 órás sztrájkjának bejelentésére- betiltotta a területi munkástanácsokat. A megyei munkástanács vezetőit ezért beválasztották a megyei és városi tanácsokba a konszolidáció érdekében. A megyei tanács elnöke Földvári lett, elnökhelyettese pedig Kiss József. November 4-e után Budapesten létrejött az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága, amely „ellenforradalomnak” minősítette a történeteket, ezt az álláspontot követte a Borsod megyei bizottság is. December közepéig Miskolcon még számos zavargásra, tüntetésre került sor, december 10-én újabb sortűz dördült, 15-étől viszont már munkába kezdett a rögtönítélő bíróság. Elsőként az októberi lincselőket és fegyverrejtegetőket keresték, majd egyre több személyre terjedt ki a letartóztatás.⁵⁰

⁵⁰ Kis 2006:68-73.

3. A megtorlások háttere

3.1. Hatalmi ágak a pártállamban

Demokratikus jogállamokban alapvető, hogy szétválasztják a törvényhozás, a végrehajtás és az igazságszolgáltatás hatalmi ágait. A Kádár-rendszerben a szétválasztás helyett egyetlen hatalmi ág, a Magyar Szocialista Munkáspárt gyakorolta a hatalmat. A párt a rendőrség, az ügyészség és a bíróság felett pártszervezetei segítségével gyakorolta az irányítást. Az állami szervek így nem csak a felettes szerveiknek voltak kötelesek jelentést tenni, hanem felettes pártszerveiknek is. Az igazságszolgáltatás tehát elvesztette önállóságát, amelyet a párt eszközként használt fel az eljárások során.⁵¹

3.2. A megtorlás

Kádár kormányra kerüléséről azt hangoztatta, hogy az októberi eseményekben részt vevőknek nem lesz bántódásuk. Szolnoki rádióbeszédében a felkelés elsődleges okának a „Rákosi-Gerő klikk” hibáit nevezte meg, ez ellen indult harc, nem pedig a Népköztársaság intézményei ellen. Ezt megismételte november 11-én és 26-án, majd december folyamán is. Közben viszont már megindult a megtorló gépezet. A leendő vádlottak körét elsőként az 1956. december 5-ei határozat jelölte ki, mely az „ellenforradalom” okait vette számba. Második pontként szerepeltek a „revizionisták”, harmadikként a „horthysták”. A forradalom idején létrejött öngazgatási szerveknek: területi és megyei munkástanácsoknak, forradalmi bizottságoknak és a nemzetőrségek tagjainak retorzióra kellett számítaniuk.⁵² A határozat a büntetendők körét „osztályszempontok” szerint veti fel, a forradalom résztvevői közül elsősorban a kulák, „horthysta”, „deklasszált elemekre” vonatkozóan.

Borsod megyében a vádlottak 41%-a került ki a munkástanácsok és nemzetőrségek tagjai közül.⁵³ 11 fontosabb per lefolytatására került sor. Eljárás indult Kummert Károly, a sátoraljaújhelyi nemzetőrség parancsnoka ellen, ózdi nemzetőrök voltak a Török István és társai per; Mezőkövesdi Munkástanács és nemzetőrségi tagok a Mikulás Gábor és társai per szereplői. A Nagy Barna és társai per tagjai a Borsodi Rádiónál játszott szerepük miatt

⁵¹ Kis 2006:15.

⁵² Uo.

⁵³ Kis 2002: 107.

kerültek bíróság elé, Soltész Józsefet és Nagy Andrást fegyverrejtegetésért ítélték halálra. Nem kerültek el a felelősségre vonást a Miskolci Defenzív-csoport tagjai (Babits László és társai) és a miskolci népitélet résztvevői (Balázs Géza és társai). A Mihala Ferenc és társai per vádlottjai az Észak-és Kelet-Magyarországi Nemzeti Tanács tagjai voltak. A Munkástanácsok közül per indult a Miskolci Lenin Kohászati Művek, a miskolci DIMÁVAG, illetve a Borsod Megyei Munkástanács ellen.⁵⁴ 12 miskolcit végeztek ki 1956 és 1958 között.⁵⁵

A kormányhatározatok végrehajtása, s a párton belüli pozícióharcok miatt pártfunkcionáriusok is a vádlottak közé kerültek, ahogyan azt az elkövetkezőkben a Földvári és társai elleni per is szemléltetni fogja.

A forradalmat követő perekben a korábban használt eljárási módszereket nem lehetett alkalmazni, mivel 1953-ban beismerték az elkövetett törvénytelenégeket és az alkalmazott eljárásokat, továbbá 1956 nyarán néhány kirakatpert is újratárgyaltak, a törvénytelenégeket újfent elismerve (pl. felmentették Rajk Lászlót és társait). A régi törvénysértések persze nem szűntek meg, csak más formákban jelentkeztek. Nem kitalált események alapján ítélték el az embereket, hanem a megtörtént tényeket torzították el, vontak le belőlük téves következtetéseket. 1957. január 15-én hatályba lépett az 1957. évi 4. számú törvényrendelet a gyorsított büntetőeljárásról, amelynek hatásköre kiterjedt az államellenes szervezkedés, lázadás és hűtlenség vádjaira. 1957. április 6-án felállították a Legfelsőbb Bíróság Népbírószági Tanácsát, mely négy laikus népbíróból és egy szakbíróból állott, ítélete ellen pedig nem lehetett fellebbezni. Ugyanezen év júniusában változtatást hajtottak végre a büntetőeljárási törvényen: az elsőfokú ítéletek másodfokú elbírálása során az ítélet súlyosbítása lehetségessé vált. Egy 1958. szeptember 1-jén kézbesített határozat alapján az ügyvédek mintegy harmadát kizárták az ügyvédi kamarából, csak a politikailag megbízható ügyvédek listájáról lehetett védőt választani. Az akkori eljárási törvény alapján pedig a tárgyalási jegyzőkönyveknek nem kellett szó szerint tartalmazni az elhangzottakat.⁵⁶

⁵⁴ Kende 2006: 238-244.

⁵⁵ Kis 2006:75.

⁵⁶ Dornbach 2008: 22-25.

4. A Földvári és társai per

4.1. A Földvárit érő első támadások

Földvárit 1956 novemberétől érték az első támadások, a már említett november 20-ai *Népszabadság* „Akik saját pecsenyéjüket sütögették” című cikkben bíralták elsőként a sajtóban. „Földvári Rudolf, a Borsod megyei pártbizottság volt első titkára, aki közismert a rákosista politika kiszolgálásáról, aki a Petőfi Kör emlékezetes ülésének több ezer résztvevőjét reakciós fasisztának nevezte, most>> a forradalom élére állt <<. Nem átallotta, hogy ő álljon elő a Borsod megyei munkások követelésével, ő tárgyaljon erről a kormánnyal. A kommunistáknak, ha valóban azok akarnak lenni, együtt kell haladniuk a munkásokkal, a dolgozókkal. A megyei pártbizottság első titkárának is az a feladata, hogy a megye munkásainak véleményét, kívánságait és követeléseit képviselje. De az, hogy Földvári Rudolf, aki ezt hosszú időn át nem tette, csak most állt elő ilyesmivel, az enyhén szólva ízléstelen.”⁵⁷

A *Népszabadság*, mint az ország legnagyobb példányszámú politikai napilapja megfelelő eszközül szolgált a Földvári ellenes hangulat kialakításában. Földvári a rákosi-féle politika kiszolgálójaként jelent meg, aki a forradalom élére állva akarta átmenteni hatalmát, azaz „saját pecsenyéjét akarta sütögetni”. Szembe állították a „szektás lépésnek” tekinthető Petőfi Kör elleni fellépését azzal, hogy a forradalom alatt a munkások követeléseit továbbította. A cikk felszólított arra, hogy a „politikai kaméleonokat”, a karrierista vezetőket tiltsák el a közéleti szereplés lehetőségétől. Az írás az MSZMP Intéző Bizottságának ülésén is szóba került november 23-án. Biszku Béla szerint a cikk zavart okozott a párttagok között a sztálinizmus értékelése kapcsán. Kádár ekkor közbeszólt, hogy a felszólalók azokat az embereket veszik sorra, akik a helyükön vannak és megfelelően dolgoznak. Két nappal később az *Északmagyarországon* Kukucska János (1956 novemberétől Borsod megye kormányösszekötője, majd 1957 júniusától a MSZMP Borsod-Abaúj-Zemplén megyei pártbizottsága másodtitkára) megvédi Földvárit és pozitív szerepére mutat rá.⁵⁸

Kádár novemberi beszédeiben büntetlenséget ígért a november 23-ai eseményekben való résztvevőknek. Az „ellenforradalom” kifejezés egy hosszabb folyamat eredményeként jött létre. Kádár november 2-án „dicsőséges felkelésről” beszélt, mely megszüntette a Rákosi-uralmat, november 11-én „fegyveres felkelést és tömegmegmozdulást” említett, ahol

⁵⁷ *Népszabadság*. 1956. nov. 20.

⁵⁸ Némethné-Sipos 1993: 101-105.

kezdetektől jelen voltak az „ellenforradalmi erők”.⁵⁹

A cikkben - a forradalom egyik okaként a decemberben kinyilatkoztatott - Rákosi-Gerő uralom jelent meg, illetve a forradalom kifejezést használta a cikk szerzője, vagyis a fogalomhasználat és a forradalom okainak meghatározása még változóban volt. Kádár itt még megvédte Földvárit, hiszen a konszolidáció megteremtésében fontos szerepet játszott. Ezzel összefüggésben, mivel Földvári a központi intézkedések végrehajtásával a Kádár-kormányt segítette, másik irányból is érte támadás. December elején a munkástanácsok vezetői ezért kaptak olyan jelzőket, mint pl. „Kádár-bérencek”, „szovjet-bérencek”. Földvárival ekkor egy cikket készítettek, hogy a rágalmakat elutasítsák. Az *Északmagyarországban* szerették volna megjelentetni, de a megyei intéző bizottság ebben megakadályozta őket. December 2-án viszont a borsodi rádióban felolvasásra került „A 10-ek nyilatkozata” címen, amely arra utalt, hogy az Ungvárra hurcolt tíz munkástanács tag készítette el.⁶⁰ A nyilatkozat hat pontban utasította vissza a Földvárit ért olyan vádak, mint: „szovjetbérenc”; cserbenhagyta a miskolci dolgozókat; cserbenhagyta a többi munkástanács tagot; karrierista; „rákosista-gerőista”; illetve hogy nyugatra akart szökni.⁶¹

December 4-én az MSZMP Borsod Megyei Ideiglenes Intézőbizottságának ülésén vitatták meg a Megyei Munkástanács programját, melyet Földvári készített. Itt azt kifogásolták munkájában, hogy nem sorvasztotta el a munkástanácsokat. Az 1956. december 8-ai megyei pártaktívaülésen szintén támadásban részesült, bár ekkor még Kukucska János és Grósz Károly is kiálltak mellette. A jelen lévő Apró Antal azt javasolta, hogy továbbra is a Megyei Munkástanácsban dolgozzon (másnap hozott rendeletet a kormány a munkástanácsok megszüntetéséről). Apró Antal szintén ezen az aktívaülésen ismertette a kormány 1956. december 5-i határozatát, amely az októberi eseményeket „ellenforradalomnak” nyilvánította, s négy pontban foglalta össze kitörésének okait, amelyek a következők voltak: 1. A Rákosi-Gerő csoport egyeduralkodása, az ország gazdasági adottságainak és nemzeti hagyományainak figyelmen kívül hagyása; 2. A revizionisták, azaz Nagy Imrének és körének tevékenysége, akik a reakciótól nem határolták el magukat; 3. A horthysta elemek; 4. A nemzetközi imperialisták.⁶² Ezen pontok alapján történt a vádlottak kiválasztása, fő célpontok a forradalom résztvevői és az „osztályellenségnek” tartottak voltak. A december 21-ei Borsod Megyei Intézőbizottsági ülésen az a vélemény győzött, hogy Földvári tevékenységét már tisztázták és összességében pozitívnak ítélték. Viszont December 30-án, amikor az MSZMP

⁵⁹ Kahler 1993: 18.

⁶⁰ Földvári 2011:288.

⁶¹ MNL OL XX-5-h. 35. d. 3. köt. 151-152.

⁶² Romsics 2005:405.

Ideiglenes Központi Bizottsága Szervező Bizottságának tartott Borsod megyei beszámolót Prieszol József (aki december 4-én lett az MSZMP Borsod Megyei Ideiglenes Intézőbizottság elnöke), már arra tett javaslatot, hogy állítsanak fel egy bizottságot Földvári tevékenységének kivizsgálására. Földvárit erre az ülésre már meg sem hívták. A vizsgálat 1957. január 22-étől kezdődött a Gábri Mihály által irányított ötfős bizottság révén.⁶³ Ugyanezen a napon Földvári levélben fordult Kádárhoz és az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságához, hogy foglaljanak állást ügyében, döntsenek arról, hogy továbbra is dolgozhat-e vezető beosztásban.⁶⁴ Az állásfoglalás érdekében azzal érvelt, hogy az őt ért támadások megbontják a pártegységet és ez az „ellenforradalmárok malmára hajtja a vizet”.⁶⁵ Vélhetőleg vezető beosztásban kívánt maradni, s ennek tudható be, hogy a levél elején az „ellenforradalom” kifejezést használta. Felhívta a figyelmet arra, hogy ha nem történik meg helyzetének tisztázása, abbahagyja munkáját és törvényes úton fog majd elégtételt keresni a felmerült vádak tisztázására és a vádolók felelősségére vonására.⁶⁶

Ekkor már dolgozott a Prieszol József által irányított vizsgáló bizottság, de még nem összegezték eredményeiket. Földvári a tettei nyomán felmerült kifogásoknak elébe menve elismert hibákat, de érvelt is cselekedetei mellett. Hibái között említette, hogy nem tudott kezdeményező, önálló pártapparátust kiépíteni (társai tehetetlenségének okát tapasztalatlanságukban, gyávaságukban, a KV káros utasításaiban látta) nem volt közvetlen elvtársi kapcsolata munkatársaival, s sokszor magas követelményeket állított eléjük. Elismerte, hogy egyéni döntése volt a KV levél nyilvánosságra hozása, a *Kilátó* című újságban megjelent cikke, a Gerő-beszéd visszautasítása és a küldöttségek Budapestre vezetése. Védelmében hozta fel, hogy ezeknek a tetteknek köszönhető az, hogy október 23-a után a székházakat nem dúlták fel, a párt tagjai nem kényszerültek illegalitásba és nem gyilkoltak meg pártmunkásokat.⁶⁷

A levelek másik fontos érvelő részét a megyei munkástanácsban kifejtett szerepe teszi ki, hiszen már 1956. december 4-e után a szemére vetették, hogy nem sorvasztotta el a munkástanácsokat. Leírása szerint azért vett részt a megyei munkástanács munkájában, mert „nem akarta átengedni a tömegek politikai vezetését a demagóg, ellenforradalmi, párt-és

⁶³ Ripp 2002: 260-261.

⁶⁴ BAZML XXXV. 1f. 73. ö.e. Földvári levele az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságának, ill. Kádár Jánosnak. 1957. jan. 22.12-31.

⁶⁵ Uo.12.

⁶⁶ Uo.

⁶⁷ Uo. 13-14.

*szovjetellenes, nacionalista és sovinszta elemeknek.*⁶⁸ Másrészt a megyei munkástanács hasznos munkát végzett, hiszen fenntartotta az élelem-és áruellátást, a közlekedés folyamatosságát, felszámolta a sztrájkot és megakadályozta a szovjetekkel való összetűzést. Azt állította, hogy november 5-ére elérte, hogy a megyei munkástanács elfogadja a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány programját. Felmerült az a fontos a kérdés, hogy akkor miért lettek letartóztatva és Ungvárra deportálva a megyei munkástanács tagjai? A levélben foglaltak szerint Csege Gézának (a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei MSZMP ideiglenes megyei szervezőbizottságának elnöke) utasítást adott, hogy amennyiben a megyei munkástanács nem fogadja el a Kádár-kormányt, akkor mindegyiküket tartóztassák le. A munkástanácsban végzett eredmények között sorolta fel, hogy sikerült elszigetelniük Nagy Attila színészt és Pap Miklóst.⁶⁹

Felhívta a figyelmet a többi megyei tanácstagra, akik semmit sem tettek november, december folyamán, s akik rágalmazzák, funkciót akarnak maguknak szerezni. Sokat sejtet a Földvári elleni kritikákat szemügyre véve, hogy olyan vádak utasít vissza levele végén, mint hogy soha nem volt Nagy Imre embere, tőle miniszteri tárcát nem kért; nem rendelkezett nyugat-német kémkapcsolatokkal. De egy olyan elrugaskodott vádra is reagált, miszerint nem akart nyugatra szökni arannyal megrakott autón.⁷⁰

Az októberi eseményekről szólva „ellenforradalmi terrorakciókról” írt, a megyei munkástanács felszámolása után pedig jelen időben fogalmaz, amikor arról számol be, hogy éppen most dolgoznak a tanácsok végrehajtó bizottságaiba bekerült ellenforradalmárok eltávolításán. Minden ellenforradalmi nyilatkozat megjelenéséért a megyei munkástanács körüli „ellenforradalmár elemeket” nevezte meg felelősnek. Végző kérdése az volt, hogy dolgozhat-e vezető beosztásban, mert továbbra is pártmunkát szeretne végezni, aminek „semmi akadályát nem látja”.⁷¹

1956. december 30-áig Földvárinak lehetősége volt személyesen megvédeni magát, s párttársai közül is kiálltak mellette néhányan. Azzal, hogy vizsgálat indult ellene, kezdetét vette egy visszafordíthatatlan folyamat.

⁶⁸ BAZML XXXV. 1f. 73. ö.e. Földvári levele az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságának, ill. Kádár Jánosnak. 1957. jan. 22. 14.

⁶⁹ Uo. 15-20.

⁷⁰ Uo. 21.

⁷¹ Uo. 22-23.

4.2. A kommunista önkritika hiánya

A Borsod Megyei Intézőbizottság 1957. január 26-ai ülésén számolt be munkájának eredményéről a Gábri Mihály által vezetett bizottság. Ez a vizsgálat képezte az alapját Földvári pártból való kizárásának és az ellene indított büntető eljárás megindításának.

Gábri a vizsgálat ismertetése során elmondta, hogy a bizottság a Borsod megyében töltött 4 nap alatt közel 55 személy véleményét hallgatta meg. Az általános vélemények szerint pozitívan értékelték Földvári tevékenységét az októberi események előtt, illetve a november 17-e utáni konszolidáció idején. Jelen helyzetben viszont számosan bírálták tetteit. Felhívta a figyelmet arra, hogy: *„Mindezeket a kérdéseket az akkori nehéz, bonyolult politikai helyzet viszonyai között kell tárgyalni, látni kell, hogy a helyzet rendkívül nehéz volt, nem volt országosan sem olyan vezetés, amelynek kellett volna lenni.”* A Földvárit ért bírálatokat nyolc pontban foglalták össze. A vádpontok között továbbra is feltűnik a Rákosi alatt betöltött szerepe s az, hogy másokat illetett „rákosista”, „sztálinista” jelzőkkel. Általánosnak mondható az a megállapítás, amely szerint Földváriék segítségével jutottak kulcspozíciókba az „ellenforradalmi erők”. A pontok közé került a Defenzív csoport tevékenysége (amely egyébként Földvári távolléte alatt jött létre), melyről elismeri, hogy tudomással bírt róla, de az ellenük hozott intézkedését nem tudta alátámasztani (a Belügyminisztériumnak nem volt tudomása erről). *„A 10-ek nyilatkozata”* című írást úgy jellemezték, mint ami „émelygős, elvtelen, amely egy embert az egekig dicsér”, a hozzászólások között szerepelt az, hogy tovább folytatta a személyi kultuszt („rákosista” jellemzőket aggattak rá). Az „ellenforradalmi” szervezetnek számító munkástanácsok nagy hangsúlyt kaptak: Földvárit teszik felelőssé a tanácsok, államhatalmi szervek felszámolásáért; munkástanács tagok beépítéséért a tanácsapparátusokba és végrehajtó bizottságokba; azt állítják, hogy a tanácsapparátusokba „kulákok, szesznyagykereskedők, antikommunista elemek” is bekerültek (az „osztályszempontú” megtorlás elvének szellemében olyan társadalmi csoportot szerepeltettek ebben a pontban, mint a szesznyagykereskedők. Az állami nagykereskedelem mellett ilyen kereskedelmi csoport már nem létezhetett). A pártszempontú értékelés legfaj súlyosabb vádjai a következők voltak: egyetértett a szovjet csapatok kivonásával és a Varsói Szerződés felbontásával, ellenezte a szovjet beavatkozást, illetve a november 3-ai aktíván olyan kijelentést tett, hogy a szovjetek bevonulása nem összeegyeztethető a marxizmus elveivel. Első alkalommal való Budapestre távozásával a kommunista pártot cserbenhagyta és visszatérte után nem politikai, hanem közellátási feladatokkal foglalkozott;

csorbította a párt tekintélyét a *Kilátóban* megjelent cikkével és a KV-hez írt levél nyilvánosságra kerülésével.⁷²

A jelentéshez meghallgatottak általános véleményét így összegezte Gábri Mihály: „Földvári elvtárs kétkulacsos politikát folytat, mindig arra fordult, amerre az erőt érezte. Azt is felvetik, hogy így igyekszik felszínen lenni. Karrierista, nem bíznak benne, elvesztették a bizalmat.”⁷³ Az ülés résztvevői a pontokba foglalt bírálatok szellemében szólaltak fel. Ugyanakkor olyan véleményekkel is találkoztak a bizottság tagjai, hogy Földvárit becsülik, elismert vezetőnek tekintik. Több olyan felszólalás is elhangzott, amelyben megvédik Földvárit, a hibákat a borsodi pártvezetés egészére vetítik ki. Így Déri Ernő (városi első titkár) az írócsoporttal kapcsolatban megjegyzi: „...Ezért nem lehet egyedül csak Földvári elvtársat hibáztatni. A K.V.-től érkező különféle instrukciók, én is ott voltam az írószövetség munkáját tárgyaló ülésen, hogy megjelent nem a Földvári elvtárs hibája. Széltében-hosszában beszéltek róla. Szóbeszéd formájában ment ki. Hogy kikerült az utcára most is az a véleményem, hogy segített.”⁷⁴ Magyar Béla a munkástanács programjával kapcsolatban megjegyezte, hogy azt Földvári nem önkényesen jelentette meg, mert többek között vele is megtárgyalta. Gyárfás János a Gerő-beszéd visszautasítását pozitívnak értékelte. Kukucska János arra hívta fel a figyelmet, hogy Földvári munkástanácsban való tevékenysége taktika volt, nem pedig saját elhatározás eredménye. Koval Pál véleménye szerint Földvárinak sok intézkedéséhez hozzájárult az elnökség, illetve „az elnökség és Földvári elvtárs hibája össze van nőve”.⁷⁵ Földvári az öt ért bírálatokat elsősorban a KV és a kormány abban az időben éppen aktuális, hivatalos vonalának határozatai alapján próbálta elutasítani: „Gábri elvtársék jelentése véleményem szerint nem veszi figyelembe eléggé az ország akkori politikai helyzetét, a K. V. ingadozását, káros utasításait, instrukcióit, ami kétségtelen engem is befolyásolt. Több kérdésben engem tesznek felelőssé: ki adott utasítást az apparátus csökkentésére? A K. V. A többpártrendszer kérdése: Kádár elvtárs kormányának nyilatkozata van erről. A Népszabadság vezércikkben foglalkozik a rákosistákról, gerőistákról írottakban. November 4-e után is tapasztalható volt ilyen elvi állásfoglalás”.⁷⁶ Mivel elutasította a jelentést és a felszólalásokat, nem viselkedett az elvárt kommunista mentalitásnak megfelelően.

Ahogy a keresztény ortodoxiában, ahol a bűnök megvallása nyilvánosan történik a hívők előtt, a kommunista önkritika is hasonlóképpen működött. Az egyén fölött a párt

⁷² BAZML XXXIII. 5/1.-1.f. 1/3. 20-25.

⁷³ Uo. 25.

⁷⁴ Uo. 27.

⁷⁵ Uo. 33.

⁷⁶ Uo. 35.

összessége gyakorolta a kritikát, nem pedig a kritizált személy. A kritikának és az önkritikának nem az igazságtartalma volt a mérvadó, hanem a párthoz való hűsége. Földvárit is szembesítették ezzel a kommunista kötelességével, amelynek a párt szerint nem tett eleget, felszólalásában nem került sor az önkritika rituáléjának megfelelő önostorozásra.⁷⁷

Kovács Sándor így nyilatkozott a Megyei Munkástanáccsal kapcsolatban: „*Földvári elvtárs nem bírsz önkritikát gyakorolni. Én tolmácsoltam a szovjet elvtársakat, amikor azt mondták, hogy a megyei munkástanácsban kell, hogy dolgozzál, de el kell azt sorvasztani. Két nap múlva megjelent a munkástanács programja. Megszegted a megállapodást*”.⁷⁸ Kukucska János szerint minden hibáját önkritikátlanul rázta le, Prieszol József pedig azt vetette fel, hogy hogyan lehet őszinte Földvári, ha semmiben sem érzi magát hibásnak. Földvári az ülés végén minél hamarabbi állásfoglalást kért, mert az őt ért támadások légkörében nem képes a normális munkavégzésre. Prieszol elvtárs két hét szabadságot javasolt számára, helyét a megyei kormánybiztos, Kukucska János vette át.⁷⁹

4.3. A KEB vizsgálata

Az Intéző Bizottság 1957. január 29-ei ülésén a vidék politikai hangulatáról szóló vitaanyagban felmerült Földvári neve. Az anyagban az szerepelt, hogy az „ellenség” a falvakban a termelőszövetkezetek szétbomlasztására törekszik azáltal, hogy terjeszti az 1945-ös földbirtokviszonyok visszaállításának követelését. Kádár felszólalásában Földvári is ilyen módon jelent meg, aki az ilyen követeléseket kihasználva akar tömegbázist kiépíteni Borsodban.⁸⁰ Emlékezzünk, két hónappal korábban a november 23-ai rágalmozó cikkel kapcsolatban Kádár megvédte Földvárit, mint aki a helyén van és végzi a munkáját a konszolidáció érdekében. Vagyis ekkor már a felső pártvezetés is elfordult tőle. A Központi Bizottság Szervezési Osztálya 1957. január 31-ére készítette el összefoglaló jelentését, amely kiemelte, hogy Földvári semmiféle önkritikát nem gyakorolt. Az önkritika kiemelése jól mutatja, hogy mekkora súllyal esett latba a hibák elismerése, amelyeket Földvári nem fogadott el. Ennek következtében javasolták Földvári Borsod megyéből való áthelyezését, más munkakörbe való állítását. A február 5-ei intézőbizottság ülésén a káderek

⁷⁷ Kővér 1998: 209-213.

⁷⁸ BAZML XXXIII. 5/1.-1.f. 1/3. 36.

⁷⁹ Uo. 41.

⁸⁰ Némethné -Urbán 1993: 60.,81.

átvizsgálásával foglalkozó jelentésből kiderül, hogy Földvári a későbbiekben is pártmunkát szeretett volna folytatni. Kádár kijelentette, hogy ezt a kérést nem tudják teljesíteni.⁸¹ Földvári tehát ekkor még úgy gondolta, hogy lehetősége lesz a politikai pályán maradni, Kádár viszont már elhatározta pártból való eltávolítását.

A február 19-ei intézőbizottsági ülésen rendelkeztek arról, hogy Földvári megyei tanácselnöki pozíciója megszűnjön, a KEB vizsgálja ki az ügyét, melyet követően majd javaslatot hoznak további felelősségre vonásáról. Döntöttek arról is, hogy meg kell fosztani képviselői mandátumától.⁸²

A KEB 1957. március 13-ára megszületett vizsgálata megállapította, hogy Földvári az MDP KV határozata alapján cselekedett akkor, amikor a Petőfi Kör tevékenységét elítélte, illetve amikor az 1956. augusztusi *Művelt Népben* írott cikkében megvédte a pártot és a pártfunkcionáriusokat az őket támadó cikkekkel szemben. A jelentés úgy fogalmazott, hogy a válaszcikkek hatására Földvári „beadta a derekát és behódolt támadóinak”, ezt bizonyítja a *Kilátó* október 20-ai cikke, amelyben „elmarasztalta ön-ön magát”, amiért korábban a KV határozata mellett foglalt állást. Ezek alapján kijelentette a vizsgálat, hogy már az októberi eseményeket megelőzően is szakított korábbi álláspontjával, „behódolt a pártellenes uszítóknak, október 23-a után gátlás nélkül a miskolci >>forradalom<<éleire állt”.⁸³

A vizsgálat szerint a négy titkár által aláírt PB-nek címzett levélben nyilvánosságra hozták a pártaktíva hangulatát, amelyet a PB nem ismerhetett meg, mert több tagja Jugoszláviában tartózkodott ekkor. Idézték a levél leginkább pártellenesnek tartott részeit, ezek a KV-et ért bírálatok: „Nem tudjuk, kinek higgyünk, a Központi Vezetőségnek, vagy az íróknak, a Szabad népnek, vagy az Irodalmi Újságnak, nem tudjuk mikor mond igazat vagy részigazságot a Központi Vezetőség”. A másik idézett rész Rajkra és más kivégzett párttagokra vonatkozott, melyben a kivégzések okaira és számára kérték a választ a KV-től. A párt elleni gyűlölet fokozását látták abban, hogy a Gerő-beszéd elutasítását nyilvánosságra hozták az egész pártbizottság nevében.⁸⁴

A jelentés szerint az október 22-ei egyetemi diákpárlament gyűlésén a jelen lévő párttagok végig ragaszkodtak ahhoz, hogy a szovjet csapatok kivonása és a Varsói Szerződés felbontása ne kerüljön be a követelések közé. Földvári utasítására járult hozzá Grósz Károly ahhoz, hogy a titkárok nevében a két pontot elfogadják. Földvári a DIMÁVAG követeléseit is

⁸¹ Uo. 96., 106.

⁸² Uo. 141.

⁸³ BAZML XXXV. 1. f. 73. ö. e. 2. A Központi Ellenőrző Bizottság 1957. március 13-i döntéséről Földvári Rudolf ügyében hozott határozat a Borsod megyei Intézőbizottságnak.

⁸⁴ Uo. 3.

elfogadta, amelyben szintén szerepelt a szovjet csapatok kivonása és a Varsói Szerződésből való kilépés.⁸⁵ Valójában Földvári a követelések közléséhez úgy járult hozzá, hogy a lapban közlik azt is, hogy a párt vezetése mely pontokkal nem ért egyet. A hiánytalanul leközlött pontok akkor jelentek meg, amikor Földvári Budapesten tartózkodott. Távollétében pedig Déri Ernő és Grósz Károly irányították a pártszerveket. Déri Ernő egykorú feljegyzései szerint Grósz a megyei pártbizottság nevében kijelentette, hogy a diákok minden követelésével egyetértenek.⁸⁶

A vizsgálat kiemelte Földvári felelősségét abban, hogy október 25-én Budapestre való távozásával nem gondoskodott a különböző szervek (párt, Belügyminisztérium, honvédség) összehangolásáról, ami „ellenforradalmi” tüntetéshez és lincseléshez vezetett. Budapestről visszatérve nem a megyebizottságra ment, hanem a DIMÁVAG-ba. Előre eltervezett cselekedetnek állítják be ezt olyan módon, hogy azért ment ide elsőként, hogy a küldöttség tagjait és magát is bejuttassa a munkástanácsba. Kifogásolták, hogy az október 28-án a DIMÁVAG-ban létrehozott új megyei munkástanács vezetését a tapasztalatlan Kiss Józsefre bízta, miközben magára a közellátás feladatát vállalta csupán. Megállapították, hogy tudott a Defenzív csoportról, amelynek Kiss József igazoló okmányokat adott ki. A november 3-ai pártaktíva kapcsán előkerült arra a kérdésre adott válasza, hogy a szovjetek beavatkozhatnak-e a magyarországi eseményekbe. Földvári állítólag úgy válaszolt, hogy a beavatkozást antimarxistának tartja és a szovjetek Miskolcra való bevonulását csak a testen keresztül tehetnék meg. November 17-én, letartóztatása után Miskolcra visszatérve a vizsgálat is alátámasztja, hogy Földvári pártutasításra ment vissza a munkástanácsba, hogy a párt irányítása alapján felszámolja az MSZMP szervezését akadályozó üzemi tanácsokat, megszüntesse a kommunisták üldözését. A munkástanács programját tekintve megállapították, hogy azt ugyan Földvári fogalmazta, de az intézőbizottság elfogadta azt, ahogyan a munkástanács tagok átvitelét is a megyei végrehajtó bizottságba, így nem vonható egyedül ő felelősségre az elkövetett hibákért. Beszámolnak a Földvárit ért támadásokról, főleg az október 23-a és november 4-e közötti időszakban tett cselekedeteiért, amiért karrieristának tartja a többi párttag.⁸⁷

A Földvári elleni megállapítások lényegében megegyeznek a január 26-ai Gábri Mihály-féle vizsgálat pontjaival. A Gábri-vizsgálathoz képest, ahol Gyárfás János a Gerő-

⁸⁵ Uo. 4.

⁸⁶ Rásó 1998: 132.

⁸⁷ BAZML XXXV. 1. f. 73. ö.e. 3-5. A Központi Ellenőrző Bizottság 1957. március 13-i döntéséről Földvári Rudolf ügyében hozott határozat a Borsod megyei Intézőbizottságnak.

beszéd elutasítását pozitív cselekedetnek tartotta, a KEB vizsgálat már pártellenesnek minősíti ezt a tettet. Ez a tényező jelezheti, hogy a december 5-én az „ellenforradalom” okaiként megállapított pontok közül már nem a „Rákosi-Gerő klikk” szerepe az elsődleges (ahogyan azt említettük, a Népszabadság 1956. novemberi cikke ennek a politikának a kiszolgálójaként ábrázolta Földvárit), az kezd háttérbe szorulni. Földvári mellett szól viszont az, hogy pártutasításra ment a munkástanácsba 1956. november 17-e után, illetve hogy az intézőbizottság elfogadta mind a munkástanács programját, mind a megyei munkástanács tagok kooptálását a megyei végrehajtó bizottságba. Mindezek ellenére végeredményként azt állapította meg a vizsgálat, hogy Földvárit terheli a felelősség a Borsod megyei pártszervezetek széthullásáért. Következésképpen kizárták a MSZMP-ből és kezdeményezték országgyűlési képviselői mandátumától való megfosztását.

4.4. Borsod megye „kis Nagy Imréje”

1957. április 8-án az MSZMP Titkársága határozott Földvári országgyűlési képviselői mandátumának megszüntetéséről. Ez olyan módon történt, hogy a mandátumának átadásakor aláírt blankót átdátumozták. Az április 16-ai ülésen pedig az Intéző Bizottság javaslatára az országgyűlés elfogadta lemondását. Ezt követően május 10-én bejelentették lemondását a Parlamentben. Április végén családja eltartása érdekében önként visszatért eredeti szakmájához Kispestre, a Vörös Csillag Traktorgyárba, ahol az öntöde karbantartó-lakatos csoportjában dolgozott április 21-étől.⁸⁸ A május 14-ei intézőbizottsági ülésen Biszku Béla engedélyt kért Földvári letartóztatására.⁸⁹ A letartóztatás Pestszentlőrincen érte (ugyanis ekkoriban itt élt a nővérééknél) május 22-én. Innen a miskolci megyei börtönbe vitték. Ezzel kezdetét vette az összesen 14 hónapig tartó vizsgálati időszak.⁹⁰ A vizsgálat első szakaszát Borsod megyei vizsgálótisztek bonyolították le Havas Imre százados vezetésével. A nyomozás Földvári és társai ellen „a népi demokratikus államrend ellenei szervezkedésben való részvétel büntette” miatt indult. Rendszertelen módon tartották meg a kihallgatásokat: naponta, néhány naponta, egy hét elteltével, de tartottak egy napon belül két kihallgatást is. 1957. május 24-e és június 25-e között összesen 9 alkalommal került sor kihallgatására. Az első kihallgatás alkalmával életrajzi adatainak ismertetése után arra kérdezett rá a

⁸⁸ Földvári 2011:309-310.

⁸⁹ Baráth-Feitl 1993: 291.

⁹⁰ Földvári 2011: 313.

vizsgálótiszt, hogy 1956. november 5-e és november 17-e között miért volt vizsgálati fogságban. Földvári közölte, hogy a szovjetek szerint „ellenforradalmi” tevékenységet folytattak, kémkapcsolatuk volt és rádióadóval is rendelkeztek⁹¹ (ezeket jelentette Szerov-1954 és 1958 között a KGB elnöke volt. 1956 októberében és novemberében az állambiztonsági szervek működését biztosította Magyarországon- Hruscsovnak írt beszámolójában).⁹² Ez után arra kérték Földvárit, hogy számoljon be „ellenforradalmi” tevékenységéről, aki kijelentette, hogy ilyenről nem tud beszélni. Ugyanakkor itt is elismert bizonyos hibákat. Politikai hibájának tartotta, hogy nem volt elég éber október 23-a előtt az „ellenforradalmi erőkkel és osztályellenségekkel szemben”. A *Kilátóban* megjelent „Értsük, becsüljük meg egymást, lássunk munkához” című cikkéről elmondta, hogy abban csak magát bírálta, az írók helytelen nézeteit viszont nem. A cikket fontos bizonyítékként kívánták felhasználni az eljárásban, melyet az „ellenforradalmi” erőket segítő tényezőként állítottak be.⁹³ Ennek megerősítését a válaszcikkekben vélték megtalálni, mint pl. a kihallgatáson idézett „A Kilátó és az Írócsoport tovább halad a megkezdett úton” című 1956. október 30-án megjelent írást: „A miskolci írócsoport tagjai és a Kilátó köré csoportosult irodalombarátok a forradalom napjaiban is hősieen részt vettek minden dicsőséges megnyilvánulásban. Ott voltak az egyetemi ifjúság diákpárlament ülésein, ott voltak a szabadságért tüntetők soraiban, ott voltak mindenütt, ahol lelkesíteni, buzdítani kellett.”⁹⁴ Földvári nem fogadta el azt, hogy cikke az „ellenforradalomnak” kedvezett volna, mert a későbbi írárok nem hivatkoztak az ő írására. Földvári tehát elutasította, hogy bármilyen „ellenforradalmi” tevékenységet végzett volna, de arra kényszerült, hogy önkritikát gyakoroljon *Kilátós* cikke kapcsán.

A kihallgatások során fontos vádpontnak számított a KV-nek címzett levél nyilvánosságra hozása, mivel a párt belső ügye került nyilvánosságra. Földvári indoklása szerint azért volt szükség rá, hogy a párt ne veszítse el a tömegek befolyásolását, hiszen a Borsod megyei helyzet ekkorra már tarthatatlanná vált. Elmondása szerint Grósz Károly vetette fel, hogy az egyetemi gyűlésen fel kellene olvasni a levelet, amellyel ő is egyetértett. A diákok követeléseii elleni tevékenységét abban nevezi meg, hogy megállapodás született köztük: ha a diákok pontjai megjelennek a sajtóban, akkor elállnak a tüntetéstől.⁹⁵ A megállapodás tehát kompromisszumos volt, Földvári pedig, mint már korábban említettük, az általa legradikálisabbnak tartott két pontot úgy kérte leközoelni, hogy azokkal a pártvezetés

⁹¹ MNL OL XX-5-h. 53. dob. 1. köt. Földvári Rudolf kihallgatási jegyzőkönyve. 1957. máj. 24. 15.

⁹² Szereda, Vjacseszlav-Sztikalin, Alekszandr 1993:325.

⁹³ MNL OL XX-5-h. 53. dob. 1. köt. 16-17. Földvári Rudolf kihallgatási jegyzőkönyve. 1957. máj. 24.

⁹⁴ *Kilátó*, 1956. okt. 30.

⁹⁵ MNL OL XX-5-h. 53. dob. 1. köt. 18-19. Földvári Rudolf kihallgatási jegyzőkönyve. 1957. máj. 25.

nem ért egyet.

A diákság 11 pontja kapcsán idéztek Grósz Károly és Déri Ernő vallomásából, akik azt állították, hogy Földvári mind a 11 pontot elfogadta. Tehát Földvári ellen vallottak, hiszen ők képviseltek radikálisabb álláspontot az egyetemi gyűlésen. Földvári védekezését az adta, hogy az *Északmagyarország* rendes számában kritikával jelent meg a követelésekről szóló cikk. A DIMÁVAG pontjai kapcsán Pataki László, Déri Ernő és Huzsvári Kálmán azt vallották Földváriról, hogy az összes ponttal egyetértett.⁹⁶ Valójában Turbók Gyula ismertette a 17 pontot, a másik 4 pont pedig Pataki kézírásával került a követelések közé. Turbók Gyula vallomásával azt akarták bizonyítani, hogy Földvári már budapesti útja előtt ismerte pontokat. Turbók azt vallotta, hogy Földvári már október 24-e délelőttjén kint volt a DIMÁVAG gyűlésen. Ez is hamis állítás, Földvári délután érkezett meg a gyárba, mivel Gyárfás Jánost a dühös tömeg elől el kellett bújtatni. Ekkor már tehát személyes érdekektől, vagy külső nyomás által vezérelve az egykori párttársak Földvári ellen vallanak, hamis állításokat téve.

A DIMÁVAG-gal kapcsolatos kérdések kapcsán található egy olyan vallomásrészlet, miszerint a DIMÁVAG-ban október 24-ének délutánján Földvári a dolgozóknak arra a kérdése, hogy mi folyik Budapesten, a kihallgatás szerint azt válaszolta, hogy „*ellenforradalmi harc folyik Pesten és a Varsói Szerződés értelmében jogos a beavatkozás.*”⁹⁷ Önigazolását kétségbe vonhatjuk, mivel Földvári azt követően ment ki a gyárba, hogy Gyárfás Jánost nem hogy szóhoz jutni nem engedték, de meg akarták lincselni. Egy ilyen incidens után, ahol Földvárihoz is nyilvánvalóan ellenségesen viszonyultak, kijelentése határozottan veszélyes lett volna.

Fontos tényezőként merült fel a kérdések között Földvári Nagy Imréhez utazó két küldöttségben játszott szerepe. Ennek legfontosabb oka, hogy az 1956. december 2-5 közötti Ideiglenes Központi Bizottság értekezletén az „ellenforradalom” kitörésének négy oka között szerepelt Nagy Imrének és csoportjának tevékenysége.⁹⁸ Első alkalommal a követeléseket tekintve elmondása szerint Nagy Imre azokkal a pontokkal értett egyet, amelyeket Földvári javasolt, s ezekben nem szerepeltek a külpolitikai követelések. A sajtóban viszont a küldöttségről szóló beszámolóban arról esik szó, hogy Nagy Imre a követelések összes pontjával egyetért. Így kérdőre vonták, hogy miért nem tett nyilatkozatot a sajtóban arról, hogy nem értenek egyet az összes pont megvalósításával. Földvári azzal védekezett, hogy csak november 4-e után látta. Ám a kihallgató tiszt cáfolta ezt az állítását azzal, hogy a

⁹⁶ MOL OL XX-5-h. 35. dob. 1. köt. 19. Földvári Rudolf kihallgatási jegyzőkönyve. 1957. máj. 25.

⁹⁷ MNL OL XX-5-h. 35. dob. 1. köt. 26. Földvári Rudolf kihallgatási jegyzőkönyve. 1957. máj. 27.

⁹⁸ Romsics 2005:405.

birtokukban van egy nyilatkozat, „*A Magyar Dolgozók Pártja Borsod megyei és Miskolc városi szervező bizottságának nyilatkozata*”, amely többek között tartalmazza a szovjet csapatok kivonását is.⁹⁹ Földvári emlékei szerint október 29-én vagy 30-án vetette fel a nyilatkozat ötletét a megye addigi eseményeiről. Állítása szerint a nyilatkozatot Grósz Károly és Urbancsok Mihály írta, ő pedig átnézte. Tartalmából öt pontot idézett fel a vizsgálótiszt: 1. „*Magyarok lettünk, ezer éves nemzeti múltunkhoz és hagyományainkhoz méltók. Ezt többé nem veheti el tőlünk senki.*” 2. „*Népünknek mérhetetlen károkat okoztak azok a vezetők, akik hazánkba hívták a szovjet hadsereget dicső forradalmáraink ellen. Növelték ezzel a véráldozatot és eltiporták azokat a nemes érzéseket, amelyek népünk szívében éltek a szovjet nép iránt.*” 3. „*Ezért kijelentjük! Szabad, független, demokratikus Magyarországot akarunk, igazi népi hatalmat, szabad hazában jólétet és virágzó kultúrát népünknek. Hívei vagyunk a szocializmusnak, de a nemzeti hagyományainknak és a magyar valósághoz igazodó magyar szocializmusnak.*” 4. „*Egyetértünk a diósgyőri és borsodi munkások, az egyetemi ifjúság, a Megyei Munkástanács valamennyi követelésével és teljes erőnkkel támogatjuk azok megvalósítását.*” 5. „*Mélységesen elítéljük az ÁVH galád fegyveres akcióját, a miskolci békés tüntetés ellen, ami nélkül nem folyt volna magyar vér Miskolcon.*”¹⁰⁰ A nyilatkozat a szocializmust nem utasítja el, hanem annak talaján állva követeli az ország függetlenségét, a történelmi hagyományok figyelembe vételét. Földvári elmondta, hogy nyilatkozata a KV határozatát képviselte (az október 28-ai határozatban a KV nem „ellenforradalomnak”, hanem „nemzeti demokratikus mozgalomnak” értékelte az eseményeket).¹⁰¹ Ebben megerősítette a *Szabad Népből* megjelent „Hajnalodik” című cikk, amely az október 28-ai nyilatkozatnak megfelelően üdvözölte a felkelést. Elmondása szerint az a nyilatkozat a megyebizottság munkatársainak véleményét tükrözi, de mivel idővel nem tartották megfelelőnek tartalmát, nem is hozták azt nyilvánosságra.

A kihallgatás a Nagy Imrével kapcsolatos kérdésekkel folytatódik. Földvári elmondta, hogy második útjuk alkalmával november 1-jén Nagy Imrétől annyi tájékoztatást kaptak, hogy a kormány kinyilvánította semlegességét, a szovjet csapatokat ki fogják vonni, kérte a sztrájk megszüntetését. Földvárinak sikerült több miniszterrel és pártvezetővel beszélni, s vallomása szerint az ő kezdeményezésükre fogalmazták meg a borsodi küldöttség állásfoglalását. Ezt november 2-án le is adták a Kossuth rádióban, de előtte le is gépelték. A gépelt szövegben szerepel a szovjetek kivonása: „*A szovjet csapatok azonnal kezdjék meg a*

⁹⁹ MNL OL XX-5-h. 35. dob. 1. köt. 26-27. Földvári Rudolf rendőrségi kihallgatása 1957. máj. 27.

¹⁰⁰ Uo.

¹⁰¹ Romsics 2005:393.

kivonulásukat az országból és ezt a lehető leggyorsabban fejezzék be. Ez a fő tétele hazánk függetlenségének és szabadságának.” A diáksparlament és a DIMÁVAG követelése kapcsán Földvári azt állította, hogy nem értett egyet a külpolitikai kérdésekkel. A nyilvánosságra nem hozott szervező bizottsági nyilatkozat mellett ebben a legépebb szövegben mégis megtalálható a szovjet csapatok kivonásának követelése. Földvári azt vallotta, hogy a szovjet beavatkozást helyesnek tartotta egészen az október 28-ai határozatig.¹⁰² A Kossuth rádióban leadott állásfoglalásban viszont nem szerepelt külpolitikai kitétel. Szerepel viszont a következő: „A kormány kezdeményezze, hogy a megyei és a budapesti munkástanácsokra támaszkodva, azok demokratikusan választott küldöttségeiből országos forradalmi nemzeti bizottság jöjjön létre és ezzel feloszlattnak kell tekinteni a parlamentet.”¹⁰³ Földvárit erre az elgondolásra az vezette, hogy Tildy Zoltán parlamenti beszélgetésükkor elmondta, nincs olyan erő, amire támaszkodva rendet teremthetnének, a parlament feloszlatása pedig azért történhetett volna meg, mert lejárában volt az országgyűlés mandátuma. November 4-én Kiss Józsefnek megjelent egy nyilatkozata budapesti útjukról az *Északmagyarország* november 4-ei számában. A vizsgálótiszt ismertette Földvárival a szovjet csapatokra vonatkozó részét: „A sztrájkjal a szovjet csapatok itt létét megakadályozni nem tudnánk. Meg kell akadályozni azzal, hogy nem adunk nekik élelmet, nem adunk üzemanyagot, nem adunk nekik szállást. Így kényszerítve lesznek a szovjet csapatok, hogy minél előbb elhagyják hazánk területét.” Földvári „mélysegesen elítélte” azt, mert szerint azt nyilatkozattételre Kiss senkitől nem kapott felhatalmazást¹⁰⁴ A november 3-ai pártaktíván elhangzott kijelentésére vonatkozó kérdés itt is megjelenik: Földvári a párt és a kormány akkori állásfoglalása szerint mondta azt, hogy a szovjet csapatok jelenléte nem egyeztethető össze a marxizmus-leninizmussal.¹⁰⁵

A Gerő-beszéd elutasításáról Földvári elmondta, hogy a beszéd annak a káros politikának volt a folytatása, amely az október 23-ai robbanáshoz vezetett. Nem adott választ a Központi Vezetőséghez intézett levélre sem. Kérdőre vonta a tisztt, hogy miért beszélt az egész pártbizottság nevében a visszautasításkor. Grósz vallomása szerint ez nem lett megtárgyalva. Földvári védekezése szerint mivel a Központi Vezetőséghez írt levéllel a megyei pártbizottság egyetértett, ezért érezte úgy, hogy a pártbizottság nevében közzéteheti a beszéd elutasítását.¹⁰⁶

Az utolsó kihallgatásra június 25-én került sor, ezt megelőzően a június 22-ei

¹⁰² MNL OL XX-5-h. 35. dob. 1. köt. 30-31. Földvári Rudolf rendőrségi kihallgatása 1957. máj. 29.

¹⁰³ Varga 1989: 391.

¹⁰⁴ MNL OL XX-5-h. 35. dob. 1. köt. 33. Földvári Rudolf rendőrségi kihallgatása 1957. május 29. 33.

¹⁰⁵ Uo.

¹⁰⁶ MNL OL XX-5-h. 35. dob. 1. köt. 54. Földvári Rudolf rendőrségi kihallgatása 1957. jún. 24.

intézőbizottsági ülésen Uszta Gyula (aki a vezető kádereket felülvizsgáló II. számú bizottság vezetője volt) a szolnoki megyei titkár tevékenységéről elmondta, hogy Földváriék tevékenységének hírére állt ő is a tömegek élére. Ezzel a példával azt a problémát világította meg, hogy a megyei titkárok nem rendelkeztek megfelelő gyakorlattal a pártiskola elvégzése után. Ezért lehetett, hogy végül olyan taktikát alkalmaztak az 1956. októberi és az azt követő időszakban, hogy az végül az „ellenforradalmat” segítette.¹⁰⁷ Marosán a két nappal későbbi intézőbizottsági-ülésen Földvárit tervezte negatív példaként említeni a káderek októberi tevékenysége kapcsán 8ez később nem valósult meg).¹⁰⁸

Földvári kihallgatásával párhuzamosan Grósz Károly és Déri Ernő tevékenységével szemben is merültek fel kifogások, hiszen Földvári beosztottjaként számos intézkedését végrehajtották. Már 1957. február 16-án érték őket kritikák, ahol Bodnár András kezdeményezte egy bizottság felállítását ügyük kivizsgálására. A bizottság jelentése 1957. március 29-én született meg. A megkérdezettek véleménye alapján a következőket jelentették róluk: *„Déri és Grósz Földvári>> emberei <<. Már funkcióba helyezésük is azért történt, hogy>> akadálytalanul érvényesüljön << Földvári politikája, s Déri és Grósz elvtársak tevékenyen segítették is azt a politikai vonalat, amelyet Földvári képviselt.”*¹⁰⁹ Bodnár András szerint *„Elvi kérdésekben is egyetértettek. Példa erre Déri elvtársnak az Északmagyarország 1956. október 21-i számában megjelent>> Hozzászólás a miskolci vitához<< című cikke, amelyben Déri elvtárs teljes egészében egyetért Földvárinak a Kilátóban megjelent önkritika cikkével.”*¹¹⁰ Továbbá *„Déri elvtárs szovjetellenes beállítottságú. Erre következtet Bodnár elvtárs abból, hogy Déri elvtárs nem utasította vissza Földvárinak a Megyei Pártbizottságon tett azon kijelentését, hogy a>> marxizmus-leninizmus nem egyeztethető össze a szovjet csapatok közbelépésével Magyarországon <<.”*¹¹¹ Grószról mint Földvári „legmegbízhatóbb emberéről” szóltak a meghallgatottak. A jelentés végül megvédte Dérit és Grószot, mert ugyan követtek el hibákat, de azokért nem csak ők felelősek, hanem az egész megyei pártbizottság. Így történhetett az is, hogy Grósz az egész pártbizottság nevében elfogadta a Varsói Szerződés felbontásának és a szovjet csapatok kivonásának követelését. Grószot például azzal védi a jelentés, hogy bizonyos kérdésekben sokáig nem látott világosan. Kettejük magatartását nem tartja a jelentés Földvári cselekedeteivel azonosíthatónak: *„Földvári mint első titkár és a KV tagja itt hagyta a pártot, egyéni népszerűsége, karriere megmentése érdekében*

¹⁰⁷ Baráth- Ripp 1994: 247., 294.

¹⁰⁸ Uo.309.

¹⁰⁹BAZML XXXV. 1. f. 73. ö. e. 333. A Déri Ernő és Grósz Károly elvtársakkal kapcsolatok észrevételek megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése. 1957. március 29.

¹¹⁰ Uo. 334.

¹¹¹ Uo. 333.

küldöttséget vezetett Budapestre a legkritikusabb helyzetben. Továbbá Földvári november 4-e után sem erősítette, hanem gyengítette a párt pozícióit. Földvári elárulta a pártot.”¹¹² Az 1957. június 12-ei megyei ülés lényegében megerősíti a jelentésben foglalt véleményt, miszerint az egész pártvezetés felelős az elkövetett hibákért, nem csak Grósz és Déri. Földváriról olyan vélemények hangzottak el, hogy „Északkeleten az ellenforradalom zászlóvivője volt.”, illetve „Kétségtelen, hogy igyekszik a maga felelősségét, illetve felelősségének csökkentése érdekében más elvtársak felelősségét előtérbe hozni.”¹¹³ Grósz és Dérit tehát felmentették a vádak alól, akiknek tetteit nem tartották összemérhetőnek Földváriével. Felmentésüket segítette, hogy az őket kompromittáló anyagok egy részét eltüntették.

A Földvári elleni eljárás legfontosabb okáról talán a Borsod Megyei Pártbizottság 1957. július 10-i beszámolója ad egyértelmű választ: „Ma már félreérthetetlenül látható, hogy az lett volna a célszerűbb, ha Földvári hibáiról nyíltan és egyenesen beszélünk, és a párton belül leleplezzük kétkulacos magatartását. Nemcsak a megyei Intézőbizottságon belül kellett volna kijelenteni január végén, hanem a párttagság széles rétegei felé is, hogy Borsod megye kis Nagy Imréjének tartjuk.”¹¹⁴ Vagyis Nagy Imre megyei szintű megfelelőjének tartották.

Összességében tehát: hangsúlyos részét képezték a kihallgatásoknak a Nagy Imrével kapcsolatos kérdések, akit 1957 áprilisában hoztak vissza romániai internálásból Budapestre, s csöndben megkezdődött perének előkészítése. Az „ellenforradalom” kitörésének elsődleges okaként már a Nagy Imre-féle „revizionizmust” jelölte meg a kormány. Földvárit leginkább a Nagy Imre határozatok szellemében született nyilatkozataiért vádolják. Tetteinek igazolására a párt befolyásának megtartását, illetve az éppen aktuális párthatározatok betartását hozta fel. Védekezésében igyekezett megosztani a felelősséget a többi párttaggal, akik több esetben egyetértettek tetteivel. A kihallgatások során viszont ellene vallanak, illetve felmentik őket a vádak alól. Tagadja, hogy „ellenforradalmi” tevékenységet végzett volna, de a pártnyelvi kifejezéseket gyakran alkalmazta, pl. amikor éberségének hiányát hozta fel az „ellenforradalmi erőkkel” és az „osztályellenségekkel” szemben. A bűnbak szerepe innentől kezdve egyértelműen egyedül Földvárié.

¹¹² BAZML XXXV. 1. f. 73. ö. e. 333. A Déri Ernő és Grósz Károly elvtársakkal kapcsolatos észrevételek megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése. 1957. március 29.340.

¹¹³ BAZML XXXV. 1. f. 73. ö. e. 323., 331. Az MSZMP megyei Intéző Bizottság 1957. jún. 12-i ülésének jegyzőkönyve.

¹¹⁴ Borsod Megyei Pártbizottság: Irányelvek (politikai és gazdasági kérdésekről, 1957.júl.10.) BAZML XXXIII. 5/1.-1. f. 2/8.

4.5. Pótnyomozás, avagy egy új nyomozás

1957. november 15-én kelt iratában Dr. Borbély Sándor megyei ügyész helyettes pótnyomozás rendelt el. Ennek 12 pontban foglalta össze okait. Elsőként a nyomozati anyag legfontosabb hiányosságként azt jegyezte meg, hogy a vizsgálat Földvári és társai ellen irányul a népi demokratikus államrend elleni szervezkedésben való részvétel büntette miatt, viszont a nyomozati anyagban nem hozták összefüggésbe az egyes személyek tevékenységét. A különböző személyek tevékenysége rekonstruálható, de a csoportos tevékenység elkövetése egyáltalán nem derül ki az iratokból. Az ügyész helyettes számára a kihallgatások alapján nem egyértelmű, hogy egyáltalán a vád alapját milyen cselekedetek fogják képezni. Felhívta a figyelmet arra, hogy a terhelt tagadása esetén több tanút is fel kell ellenük vonultatni a tagadás megcáfolása érdekében, mert ez több esetben nem történt meg. Bizonyítandó pontként határozta meg Földvárinak a PB feletti egyeduralmi szerepét. Bővebb kifejtésre javasolta a következő, vádpontként szolgálható tevékenységeket, mint „szovjetellenes megnyilvánulások, a proletárdiktatúra felszámolása, a párt félredobása, revizionista nézetek terjesztése.” A pótnyomozás elrendelését nagymértékben indokoltnak tartotta, hogy az addigi tanúvallomásokban szereplő számos személy még nem volt meghallgatva. Javasolta az iratokban szereplő események csoportosítását, mert azok nem áttekinthetőek. A bizonyítéknak szánt cikkek mellékelve vannak, de hiányolja a kiértékelésüket, azaz hogy melyik vádhoz lesznek majd azok kapcsolhatók. Részletesebb vizsgálatot javasol Földvári Nagy Imrével való tanácskozásának kezdeményező szerepe kapcsán. Utolsó pontjában arra hívta fel a figyelmet, hogy minden cselekedetről be kell bizonyítani, hogy ellenséges szándékból született.¹¹⁵

1958. február 5-én hozta meg a határozatot Halmai Miklós ügyész a pótnyomozás elrendeléséről a Legfőbb Ügyészség utasítására. A vád továbbra is a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés Földvári és társai ellen. A pótnyomozással a Belügyminisztérium kiküldött nyomozói szerveit bízták meg. A határozat alapján a pótnyomozást 1958. február 20-ig be kellett fejezni.¹¹⁶

Ennek a második nyomozati szakasznak a végrehajtói már sokkal összeszedettebb módon végezték a kihallgatásokat, mind az ügy tematikáját, mind az események időrendiségét

¹¹⁵MNL OL XX-5-h. 35. dob. 1. köt. Dr. Borbély Sándor ügyész helyettes Borsod megyei ügyészségének küldött levele a pótnyomozás elrendeléséről 1957. június 15. Földvári Rudolf és társai perének rendőrségi iratai

¹¹⁶MNL OL XX-5-h. 35. dob. 1. köt. A Borsod megyei ügyészség 0079/1957. számú határozata. Földvári Rudolf és társai perének rendőrségi iratai

tekintve, hiszen az előzőekben kifejtett pontok, javaslatok alapján tevékenykedtek. 1958. február 11-április 25 között 11 alkalommal került sor kihallgatásra. A kihallgatások nyitányaként Földvárit az „ellenforradalom” előtti politikai meggyőződéséről kérdezték a nyomozók. Földvári az „ellenforradalom” előtt és után is ugyanúgy kommunistának vallotta magát. Hogy az ellenforradalom előtt is kommunista meggyőződésű volt, a következőkkel támasztotta alá: a szovjet hadifogságból hazakerülve egyből belépett a Magyar Kommunista Pártba. Családtagjai már évtizedek óta részt vettek a munkásmozgalomban és ő maga is részt vett a szakszervezeti mozgalomban már a háború befejezését megelőzően is. Függetlenített pártmunkás lett 1946 végétől 1947 májusáig, majd a SZOT propaganda osztályának vezetője volt. A sztálini munkaverseny meghirdetőjeként 1950-ben két éves pártfőiskolára küldték és megkapta a Magyar Népköztársaság Érdemérem V. fokozatát. Felsorolta a később betöltött pozícióit: dolgozott a KV káderosztályán, majd a szervezési osztály vezetőjeként. 1953 novembere és 1954 júniusa között a budapesti pártbizottság titkára, ez alatt a KV és a PB tagja, 1953-tól országgyűlési képviselő is. Ebben az évben megkapta a Magyar Népköztársaság Érdemrend IV. fokozatát. 1954-től Borsod megyében a párt politikáját követve igyekezett a pártvezetésben bírált hibák kijavítására.¹¹⁷ Kommunista beállítottságát családi hátterével, a párt építésében és vezetésében betöltött szerepét tisztségeinek felsorolásával támasztotta alá. Kiemelte egyéni kezdeményezéseit a sztálini munkaversenyben.

Ezek mellett kérdésre elmondta, hogy az „ellenforradalom” előtti hibákat magában és a felső pártvezetésben is látja. Hibái közé sorolta, hogy nem volt megfelelő, közvetlen kapcsolata munkatársaival; nem folytatott következetes harcot a jobboldali nézetek ellen. Ugyanakkor azt vallotta, hogy a jobboldali elemek elleni tevékenységét a felső vezetés és a megyei pártvezetés állásfoglalásai miatt ítélte később helytelennek: elmondása szerint bírálták a KV 1956. június 30-ai határozatának ismertetéséért, a Petőfi Kör elítéléséért.¹¹⁸ Ez utóbbi két tevékenysége szektás lépésnek tekinthető, ez is bizonyítja, hogy általában végrehajtotta a párthatározatokat. Ezeket a lépéseit a változó politikai irányvonal miatt ítélte el és gyakorolt önkritikát.

A KV-hez írt levélről azt vallotta, hogy eredetileg a pártaktívának ez nem volt célja, a hozzászólók vitték olyan irányba a tanácskozást, hogy a levél megszületett. Ők követelték, hogy a párttagok elmondhassák véleményüket, hogy a PB bizonyos tagjait váltsák le. Hangsúlyozta, hogy a levelet a másik három titkárral együtt készítették el. A levelet pozitívan

¹¹⁷ MNL OL XX-5-h. 35. dob. 1. köt. Földvári Rudolf rendőrségi kihallgatása. 1958. febr. 11. 51.

¹¹⁸ Uo. 52.

értékelték a párttagok: Grósz Károly, Tóth János és Déri Ernő arról számoltak be neki, hogy az egyetemisták október 22-én jól fogadták azt. A *Kilátóban* megjelent önkritikát gyakorló cikkét is munkatársai hatására írta meg.¹¹⁹ A KV-hez írt levéllel a többi párttag is egyetértett, köztük az ekkor már kimentett és ellene valló Grósz és Déri is.

Az 1956. október 23-27 közötti események értékelése kapcsán Földvári elmondta, hogy nem tartja „ellenforradalminak” az egész budapesti tüntetést (hiszen a pártvezetés engedélyezte azt, a párt budapesti szervezetei is részt vettek rajta), csak a felvonulás végén bekövetkező olyan eseményeket, mint a vörös csillag leverése vagy a vörös zászló elégetése, a párt-és állami épületek fegyveres megtámadása. Ezen a kihallgatáson is elmondta, hogy az „ellenforradalom” ellen foglalt állást 1956. október 24-én a DIMÁVAG-ban, amikor arról beszélt, hogy Budapesten a szovjetek az „ellenforradalom” felszámolásában segítenek. Állítása szerint ugyanezt a véleményét október 27-én is megismételte a DIMÁVAG kultúrtermében tartott budapesti útjukról tartott beszámolójában. További „ellenforradalom” ellenes tevékenységei között sorolta fel, hogy október 24-én Kucsera ezredesnek azt javasolta, hogy az egyetemről a Diósgyőr felé tartó tömeget (melynek résztvevőit huligánoknak nevezi, a megmozdulást pedig „ellenforradalmi” akciónak) szólítsák fel az elvonulásra, amennyiben ezt nem tennék meg, verjék széjjel őket. Október 25-én Tóth Jánostól telefonon tájékoztatást kapott, miszerint Miskolcra „ellenforradalmi” csoportok indultak el kocsival és vonattal, hogy a budapesti „ellenforradalmi” harcot támogassák. Földvári utasítást adott, hogy ebben akadályozzák meg őket. Mivel a vasúttal elindulókat nem sikerült megállítani, Földvári a Pártközpontban tartózkodó államvédelmi századosnak (akinek nevét nem tudta felidézni) azt az utasítást adta, hogy Budapestnél még egyszer szólítsák fel a csoportot. Amennyiben ez nem használ, a szerelvényt futtassák aknára és fegyverrel semmisítsék meg őket. Október 26-án a százados jelentette, hogy az intézkedés megtörtént.¹²⁰ Ebben az esetben az események befolyásolására nem volt mód kompromisszumos megállapodással, így az erőszak eszközéhez nyúlt, mely halálos áldozatokkal járt. Ezzel a tetteivel alátámaszthatta, hogy tett intézkedést az „ellenforradalom” ellen.

Szintén október 26-án elmondása szerint megszavazta a KV ülésén azt a határozatot, amely szerint a szovjet csapatok segítségével fel kell számolni az „ellenforradalmi” csoportokat és akciókat Budapesten. Erről a határozatról állítása szerint október 27-én tájékoztatta az Aszód térségében állomásozó szovjet egységek parancsnokát.¹²¹

¹¹⁹ MNL OL XX-5-h. 35. dob. 1. köt. Földvári Rudolf rendőrségi kihallgatása. 1958. febr. 11. 52-53.

¹²⁰ MNL OL XX-5-h. 35. dob. 1. köt. Földvári Rudolf rendőrségi kihallgatása. 1958. febr. 12. 57-59.

¹²¹ Uo. 57-59.

Összességében tehát Földvári azt vallotta, hogy október 27-éig „ellenforradalminak” tartja az eseményeket. Így felmerült a kérdés a nyomozók részéről, hogy akkor miért utasította vissza a Gerő-beszédet, hiszen az „ellenforradalomnak” minősítette a budapesti eseményeket. Földvári elmondta, hogy az *Északmagyarország* szerkesztőségének vezetőjét, Boda Mihályt bízta meg azzal, hogy a megyei pártbizottság nevében bírálja meg és utasítsa vissza a beszédet. Tette ezt azért, mert a pártbizottság részéről is többen tiltakoztak, nem adott választ a KV-hez írt levélre, s mert a lakosságot felbőszítette volna az elfogadása. Azzal védekezett, hogy Bodának viszont arra nem adott utasítást, hogy a beszédet azért bírálja, mert az „ellenforradalomnak” minősítette az októberi eseményeket.¹²² Földvári a nyugalom fenntartása miatt utasította vissza a beszédet nyilvánosan, hogy az események befolyásolása érdekében maradjon hitele a diákok és a munkások körében.

Arra a kérdésre, hogy miért engedte a Diákpárlament és a DIMÁVAG „ellenforradalmi” szerveinek megjelentetni a követeléseit, Földvári úgy válaszolt, hogy az *Északmagyarország* politikai irányvonaláért Koval Pál (titkár) és Grósz Károly (agitációs és propagandaosztály) volt a felelős. Mivel ő ekkor Budapesten tartózkodott, nem játszott szerepet a pontok nyilvánosságra hozatalában, azok beleegyezése nélkül jelentek meg. Az október 25-ei *Északmagyarország* rendes számában pedig azért jelenhettek meg a Diákpárlament követelései, mert Grósszal megállapodtak a diákok, hogy elállnak a tüntetéstől, ha cserébe megjelennek pontjaik. Grósz pedig nem valósította meg azt a kikötést, hogy a megyei pártbizottság véleményét-miszerint mely pontokkal nem értenek egyet- is tartalmazza a cikk. Észrevételezte azt, hogy akkoriban nem tartotta „ellenforradalmi” szervezetnek a Diákpárlamentet és a DIMÁVAG-ot. Ezt a párt akkori állásfoglalása alapján vallja, mert a szerint a fegyveres cselekmények számítottak „ellenforradalmi” minősítésűnek. Ezen túl az egyetemen és a DIMÁVAG-ban kint tartózkodó munkatársai sem számoltak be neki ilyen jellegű tevékenységről.¹²³

A proletárdiktatúra felszámolása vádpontjának bizonyítása céljából foglalkoztak a kihallgatók a MDP szervezeteinek feloszlásával, a megyei szervezőbizottság tevékenységével és az általa kiadott nyilatkozatokkal. Mivel Földvári távollétében feloszlatták a pártszervezeteket, hazatérve létrehozta az ideiglenes testületeket, a megyei és városi szervező bizottságot. Kiemelte, hogy az 1956. december 7-ei megyei pártbizottsági ülésen Grósz Károly és Varga Zoltán elmondták, hogy nem ő a hibás a pártszervezetek leépítéséért, mert az erre vonatkozó utasítást Varga Zoltán a KV-től kapta (nevet viszont nem említett,

¹²² MNL OL XX-5-h. 35. dob. 1. köt. Földvári Rudolf rendőrségi kihallgatása. 1958. febr. 12. 59-62.

¹²³ Uo. 59-62.

hogy kitől). „*A Magyar Dolgozók Pártja Borsod megyei és Miskolc városi Szervező Bizottságának nyilatkozata*” című írás ezen a kihallgatáson is nagy hangsúlyt kap. Erről Földvári úgy nyilatkozott, hogy 1956. október 27-én este kapott tőle megbízást Grósz és néhány munkatársa egy vitaanyag megírására a pártaktíva számára, amelyet Földvári kétszer is átvitelt, majd elmondása szerint azt javasolta Grósznak november 2-a után, hogy az nem megfelelő és tegyék el. Ez azonban nem valósult meg, mert vidéki funkcionáriusokhoz is került a sokszorosított másolatból és az *Északmagyarország* is közölte a kivonatát november 2-ai számában „*Követeljük, hogy tűnjenek el a politikai élet porondjáról azok a vezetők, akik kompromittálták magukat*” címmel. Földvári állítása szerint csak november 4-e után értesült a megjelenéséről, s abban látja hibáját, hogy a nyilatkozatot nem semmisítette meg. A nyilatkozat létrehozásával az október 28-ai vezércikk, valamint az október 28-ai és november 1-ei párnyilatkozatok szerint cselekedett. Ezek alapján szerepeltek a szervező bizottság nyilatkozatában a következő kitételek: a káros politikáért a „Rákosi-Gerő klikk” a felelős; jogtalan volt a szovjetek beavatkozása; az eseményeket nemzeti demokratikus forradalomnak tekintik; a pártbizottság egyetértett a diákok és a munkások minden követelésével; hogy a miskolci zavargásokat az államvédelem provokációja okozta. A kihallgatók részéről egyértelműen „izgatónak” minősült a nyilatkozat. Földvári nem tartotta annak, viszont elmondása szerint politikai helyességében nem volt egészen biztos.¹²⁴

A pótnyomozást elrendelő határozatban szereplő javaslatok alapján ismételten nagy hangsúlyt fektettek a Nagy Imrével való találkozások körülményeire és a szovjetellenes megnyilvánulásokra, a megyei munkástanács tevékenységére. A november 1-ei budapesti küldöttség kapcsán Földvári elmondta, hogy a sztrájk megszüntetése érdekében Kiss József, a megyei munkástanács elnöke javasolta egy küldöttség indítását a követelések és a megye helyzetének ismertetése érdekében. A követelések között szerepelt a szovjet csapatok kivonásának meggyorsítása, s javasolták egy országos szerv létrehozását a megyei tanácsokra építve. Földvári ezekkel szintén egyetértett az október 28-ai határozat alapján. Nagy Imre tájékoztatta őket, hogy aznap este fog elhangozni a rádióban, hogy a kormány kinyilvánítja semlegességét. Ezért fogalmazta meg Földvári a november 2-án a Kossuth rádióban leadott nyilatkozatot (melyben kéri, hogy a kormány ismertesse programját; hogy állítson fel egy országos forradalmi nemzeti bizottságot és a parlamentet tekintse feloszlotttnak; valamint tiltakoztak minden „burzsoá-földesúri restauráció” ellen). Arról, hogy Kiss József a budapesti útjukról külön is nyilatkozott, csak november 4-e után értesült. Szintén újra előbukkant a

¹²⁴ MNL OL XX-5-h. 35. dob. 1. köt. Földvári Rudolf rendőrségi kihallgatása. 1958. febr. 14. 86-91.

szovjetellenes kijelentésekre utaló kérdés a november 3-ai pártaktíva ülés kapcsán. Itt az egyik felszólaló megkérdezte, hogy a Varsói Szerződés felbontása és a semlegességi nyilatkozat meghozása után jogosnak tartható-e a szovjet csapatok magyarországi tartózkodása. Földvári érvelése a következő a kihallgatás alapján: „Az MDP és az MSZMP marxista-leninista pártnak vallotta és vallja magát, ennek alapján születtek a párt nyilatkozatai, a kormány intézkedései, és ha mindez így van, akkor a szovjet csapatok itt tartózkodása nem egyeztethető össze a marxizmus-leninizmussal.”¹²⁵ Tehát ezekkel a tetteivel sem tért el a pártvezetés éppen hivatalos irányvonalától. Birtalan Mihály vallomása szerint (ezt Gyárfás János és Pataki vallomása is megerősíti) olyan kijelentést is tett az október 27-i szovjet bevonulás hírére, miszerint „ha sor kerülne arra, hogy a szovjetek mégis bejönnek, akkor csak az ő testén keresztül jöhetnek be, ő volna az első, aki a tank elé fekiüdne.”¹²⁶ Ezt rágalomnak tartja és felhívta a figyelmet arra, hogy az 1956. december 8-ai pártaktívaülésen még nem szerepelt ez a tényező az őt ért kritikák között. A kihallgató a november 2-ai rádiónyilatkozatot szovjetellenesnek nyilvánította, s a tanúvallomások alapján úgy tartotta, hogy a november 3-ai ülésen Földvári többször tett szovjetellenes kijelentéseket.¹²⁷

A munkástanács és a megyei tanács egymáshoz való viszonyát taglalva Földvári úgy értékelte az akkori helyzetet, hogy a megyei tanács ugyan átadta a tényleges vezetést a megyei munkástanácsnak, ám a megyei tanácsnak és végrehajtó bizottságának megszűnését nem ismerte el, mert a megszűnésről határozat nem született. Ezt a válaszát a kihallgató nem fogadta el, Kiss József és Bogár Károly vallomását idézte, miszerint a megyei munkástanács átvette a megye vezetését a régi tanácsapparátus bevonásával.¹²⁸ Ezzel azt a vádat akarják bizonyítani, hogy ő a felelős a pártvezetés szétbomlasztásáért.

Érintették a kihallgatások a Defenzív vagy „kutyás csoport” kérdését, amelynek létezéséről Földvári az 1956. október 30-ai MÁV igazgatósági székházban tartott ülésen értesült, Kiss József beszámolója révén. Itt megállapodtak abban, hogy le kell tartóztatni a csoportot, de Földvári ennek végrehajtását nem ellenőrizte, illetve állítása szerint november 4-e után tudta meg csak meg, hogy kommunisták letartóztatását hajtották végre.¹²⁹ Amikor az 1956. november 4-e utáni tevékenységéről kérdezték, arról számol be, hogy november 5-én hosszas vita során igyekezett meggyőzni a megyei munkástanácsot az új kormány elfogadásáról. Több munkástanács tag szorgalmazta a kormány elnökének felkeresését, mert

¹²⁵ MNL OL XX-5-h. 35. dob. 1. köt. Földvári Rudolf rendőrségi kihallgatása. 1958. febr. 20. 123.

¹²⁶ Uo. 124.

¹²⁷ Uo. 126.

¹²⁸ MNL OL XX-5-h. 35. dob. 1. köt. Földvári Rudolf rendőrségi kihallgatása. 1958. febr. 25. 141-144.

¹²⁹ MOL OL XX-5-h. 35. dob. 1. köt. Földvári Rudolf rendőrségi kihallgatása. 1958. febr. 26. 145-147.

számos kérdés vetődött fel bennük: miért jött létre új kormány, miért vonult be újra a szovjet sereg, illetve mi történt Nagy Imrével. Földvári állítása szerint Csege Gézának és Pál Józsefnek azt mondta, ha a meggyőzés nem sikerülne, akkor tartóztassák le a munkástanács tagjait. A Földvári hazaengedése utáni időszakra, vagyis 1956. november 17-ét követő tevékenységére irányultak a további kérdések. Csege Géza és Magyar Béla funkcionáriusok követelésére dolgozott továbbra is a megyei munkástanácsban, mert a sztrájk felszámolását ettől a szervezettől várták teljesíthetőnek. November 19-én a megyei pártbizottság határozata alapján a megyei tanács elnöke is lett egyben. A munkástanácsok elsorvasztásának parancsát egy szovjet parancsnok közölte vele november 17-én. Kérdésre, hogy ennek érdekében mit tett, letartóztatásokat említ: Papp Miklós (műszaki tisztviselő), Nagy Barna (mérnök) és Ádám Ferenc (festő) munkástanács tagok letartóztatását „ellenforradalmi” tevékenységük miatt ő kezdeményezte. Emellett 1956 decemberében javaslatot tett a kettős hatalom felszámolására, amelyet oly módon hajtott végre a megyei pártbizottság, hogy a megyei munkástanácsból megfelelőnek tartott személyeket kooptálták a megyei tanácsba. Földvári ezzel a lépéssel megszűntnek tartotta a megyei munkástanácsot.¹³⁰ Ebben a kérdéskörben is tud olyan tetteket felmutatni, amelyek amellet szólnak, hogy a kormányt segítő intézkedéseket tett. A legitimációval nem rendelkező kádári hatalomnak szüksége volt munkájára, hiszen ő rendelkezett a megfelelő képességekkel és hitelességgel a sztrájk felszámolásához. Az első kihallgatási szakaszhoz hasonlóan védekezése abban állt, hogy cselekedetei taktikai megfontolásból, az események befolyásolása érdekében születtek, s van köztük az „ellenforradalmi” csoportok elleni tevékenysége is. Meg kell jegyeznünk azt is, hogy a vizsgálati szakaszt tekintve Földvári ellen nem alkalmaztak fizikai kényszert. Családtagjai látogathatták, vihettek számára csomagot is.¹³¹

4.6. A tárgyalás

A tárgyalásra a nyilvánosság kizárásával, tehát zárt ülésen került sor 1958. július 9-18 között Budapesten. Földvári az itt kézhez kapott papírokból tudta meg, hogy vádlott társai Kiss József (a megyei munkástanács elnöke volt), Bogár Károly (a megyei munkástanács elnökhelyettese volt), Szitovszky Zoltán (a megyei munkástanács igazságügyi bizottságának

¹³⁰ MNL OL XX-5-h. 35. dob. 1. köt. Földvári Rudolf rendőrségi kihallgatása. 1958. márc. 3. 173-176.

¹³¹ Földvári 2011:315.

vezetője volt), Nagy Attila (a megyei munkástanács elnökhelyettese volt). A vádirat „Földvári Rudolf és társai ellen a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom vezetése és más bűntettek” címet viselte, tehát a korábban szervezkedésben való részvétel helyett itt már Földvári vezető szerepe található.

Földvári a tárgyalás folyamán a két nyomozati szakasz kihallgatásaihoz képest számos vallomását, véleményét feladta. Elítéli „A 10-ek nyilatkozata” című írást és a *Kilátóban* megjelent cikkét, amelyet teljes egészében károsnak ismert el. Úgy nyilatkozott, hogy politikai tévedéseire csak 1957 márciusában jött rá, korábban nem vette ezeket észre, mert az ő véleménye akkoriban általános vélemény volt. Az egész felkelést „ellenforradalomnak” tartotta. A második nyomozati szakaszban még elkülönítette, hogy mely tevékenységeket tartotta ellenforradalminak Budapesten, s melyeket nem. A legmesszebb menő vallomása a következő volt: „*Belátom, hogy az én tevékenységem segítette, de még inkább fedezte az ellenforradalom szervezkedését és kitörését már október 23-a előtt, de a fegyveres harcok kitörése után is.*”¹³² Vélhetőleg ezeknek a tetteknek a megtagadása már az önvédelmi stratégiájának részét képezhette. Nem igazolta tetteit, nem emelte ki jelentőségüket, hanem egyenesen megtagadta ezeket. Az önigazolás önvédelemmé alakult át.

A vádirat első része az „ellenforradalom” előzményeiről számolt be, megjelent a „belső reakció” és az imperialisták összefogásának teóriája, az értelmiség tervszerű „lázítása”. Ennek a tevékenységnek tudta be a vádirat, hogy 1956. október 23-án ez vezetett a „Magyar Népköztársaság elleni fegyveres támadáshoz”. Borsod megyéről megjegyezte az irat, hogy itt már hamarabb megerősödött az „ellenforradalom”, mint Budapesten, mert Miskolcon a szeptembertől tevékenykedő értelmiség hatására jött létre már október 22-én az „ellenforradalmi” diákpárlament, majd a munkásszervező bizottság, ezt követően a megyei munkástanács és az Észak-Kelet-Magyarországi Nemzeti Tanács.¹³³

A vádirat második része megállapította, hogy a megyét ért minden káros következmény Földvárinak tulajdonítható, mert átállt az „ellenforradalom” oldalára, azaz osztályárulást követett el. Ezt követően pedig társaival együtt élére állt az „ellenforradalmi” mozgalomnak. A nyomozás alapján megállapították, hogy Földvári már a forradalom előtt is tanújelét adta annak, hogy az értelmiséggel egyetért. Az „ellenforradalmi” szervek követeléseinek helyt adott, a megyei munkástanáccsal pedig az volt a célja, hogy átvegye a megye vezetését.¹³⁴ A vádirat harmadik része foglalkozott az egyes személyek

¹³² ÁBTL 3.1.9. V-144163/17 Földvári és társai per. Tárgyalási jegyzőkönyv. 8-22.

¹³³ BAZML XXXV. 1. f. 73. ö. e. 32-34.

¹³⁴ Uo. 35-37.

tevékenységével. Földvárit, mint első rendű terheltet 16 pontban vádolták.

Elhagyták a korábbi pontokból a párt cserbenhagyásának hangsúlyozását, illetve az arra való hivatkozást, hogy Földvári Rákosi kiszolgálója volt, s ő illetett ilyen jelzőkkel másokat. A legkorábbi pontok továbbra is napirenden maradtak, ám olyan szövegkörnyezetbe kerültek, amelyek növelték a cselekmények súlyát. Így megmaradtak a következő vádpontok: a *Kilátó* cikk, a KV levél, az egyetemisták és a DIMÁVAG követelése, a Gerő-beszéd beszéd visszautasítása, a Nagy Imrénél tett látogatások a követelések teljesítése érdekében, a Defenzív csoport, a megyei pártszervek likvidálása, szovjetellenes kijelentések, a Kádár-kormány el nem ismerése, „A 10-ek nyilatkozata”.

A következőkben sorra veszem, hogyan alakultak az újrafogalmazott vádpontok. Földvári az „ellenforradalom” előtt csatlakozott az értelmiség „uszításához”, az 1956. október 20-ai *Kilátó* cikkben egyetértéséről biztosította őket (ezzel az államrend megdöntésének vádjához igazodva az előre eltervezettséget, a korai átállást akarják szemléltetni a „revizionista” értelmiség oldalára). Az október 22-ei diákszemélyiség gyűlésére kiküldött munkatársainak azt az utasítást adta, hogy ott olvassák fel a KV-hez írt levelet, s annak az *Északmagyarországban* való nyilvánosságra hozatalát is ő rendelte el (azzal súlyosbítják ezt a vádat, hogy a levéllel államtitkok lettek köztudomásúak). A Gerő-beszéd elutasításával szembefordult a párt hivatalos értékelésével, az *Északmagyarország* október 24-ei számában a Megyei Pártbizottság és a nép nevében nyilatkozott. A nyilatkozatról nem folytatott előzetes megbeszélést, saját elhatározásból cselekedett (a saját cselekedet hangsúlyozásával is vezető szerepét emelik ki az államrend megdöntésének vezetésében).

A követelések tekintetében: engedélyezte a diákok „ellenforradalmi” követeléseinek megjelentetését; köztük a Varsói Szerződésből való kilépést, a semlegesség kinyilvánítását (már érintettük, hogy ezeknek a pontoknak a megjelentetéséhez Földvári nem járult hozzá); illetve egyetértett a DIMÁVAG munkásszervező bizottsága követeléseivel, amelyek teljesítéséért vállalta a küldöttség vezetését a kormányhoz. Október 25-én megerősítette, hogy a követelések teljesítését kikényszerítik a kormánynál, addig is ülősztrájkot kért az út támogatásához (valójában a munkások követelése, hogy a négy legradikálisabbra nem számolt be Nagy Imrének, ülősztrájkra sem szólított fel).

A Nagy Imrével folytatott tárgyalások esetében: Budapesten Nagy Imre ígéretet tett az „ellenforradalmi” követelések teljesítésére. Erről hazatérve Földvári tájékoztatta a DIMÁVAG-ban összegyűlteket, a budapesti eseményeket úgy jellemezte, hogy „*a bukott rendszer emberei és a forradalmárok között folyik a harc*”. (Földvárit már 1957 júliusában a megye „kis Nagy Imréjének” nevezték. Nagy Imrét ugyanazzal a váddal illették, mint

Földvárit, pere Földvárié előtt zajlott le pár héttel, június 16-án halálra ítélték.) Második budapesti útjukon Földvári és társai a Nagy Imre kormánynál a szovjet csapatok azonnali kivonását és egy Országos Forradalmi Nemzeti Bizottság felállítását követelték, a parlament egyidejű megszüntetésével. A Nagy Imrével folytatott beszélgetés után a Földvári által írt nyilatkozatot leadta a Kossuth rádió, amely tartalmazta az előbbi követeléseket. (Minden Nagy Imre miniszterelnöksége alatt született rendelkezés végrehajtása „ellenforradalmi” tetteknek számított.)

A megyei szervek likvidálása, a kormány el nem ismerése, a Defenzív csoport vádpontjai: Budapestről hazatérve társaival; Kiss Józseffel, Bogár Károllyal és Szitovszky Zoltánnal kezdeményezték a megyei munkástanács létrehozását, hogy átvegyék Borsod megye felett a hatalmat. Október 28-29-én egyesültek az előző munkástanáccsal, magukat vezető posztokba helyezték. Az elnök Kiss József lett, de az eszmei irányítást végig Földvári végezte, ő osztotta szét a megyei munkástanács funkcióit is: Kiss József elnök, Nagy Attila és Bogár Károly elnökhelyettes, Szitovszky Zoltán az igazságügyi bizottság elnöke, Földvári az ellátási és pénzügyi csoport elnöke lett. A megyei munkástanács szakbizottságai révén likvidálták a megyei szerveket. (Ezzel a teóriával azt kívánták bizonyítani, hogy a megyei pártszerveket Földváriék szétzúzták, a proletárdiktatúra felszámolására törekedtek. Minden a forradalom idején létrejött öngazgatási szerv „ellenforradalminak” számított a kádári hatalom szemében.), illetve november 4-i rádiónyilatkozatában kijelentették, hogy továbbra is megyei munkástanácsé a hatalom és fenntartják követeléseiket. Földvári november 5-én sem ismerté el a magyar kormányt. November 17-e után a megyei munkástanács elsorvasztására kapott utasítás ellenére „ellenforradalmi elemeket” helyez a megyei tanácsokba: Kiss József, Szitovszky Zoltán, Bogár Károly felelős beosztásba kerül a Megyei Tanácsnál. (Földváriék meglepte az új kormány létrejötte, nem ismerték a kormányprogramot sem, ezért nem került sor az elismerésre. A megyei munkástanácsra pedig szükség volt az élet normalizálásához, erre alkalmas pártszerv nem volt ekkor). A megyei munkástanács a Defenzív csoportnak működési helyet biztosított a Megyei Tanács épületében, Földvári tudtával Kiss József igazolványokat adott ki a csoport számára, fegyverviselésre is feljogosították őket. A csoport által tett félrevezető felhívás alapján jelentkezett belügyi dolgozókat Földvári utasítására főhadnagy fokozattól fölfelé őrizetbe vették. Egy alkalommal Földvári Kiss Józseffel részt vett egy ilyen előállított személy kihallgatásán. (Földvári valóban tudott a csoport létezéséről, de felfegyverzésről, parancsára történő őrizetbe vételről nem volt szó.) Földvári a november 3-ai ülésen szovjetellenes kijelentéseket tett, az októberi eseményeket dicsőséges szabadságharcnak nevezte. (Ahogyan a pótnyomozás elrendelésében szereplő javaslatokban

is láttuk, a vádnak bizonyítania kellett, hogy tett ilyen kijelentéseket.)

A második nyomozati szakaszban szerepelt először a kompromittált párttagokról szóló nyilatkozat, amely a vádpontok között maradt: a megyei munkástanács november 27-ei nyilatkozatában Földvári kijelentette, hogy az általa kompromittáltnak tartott személyek nem vehetnek részt az új karhatalomban, illetve a karhatalmat a megyei munkástanács fennhatósága alá kell helyezni.¹³⁵

Két új vádponttal toldották meg a listát, miszerint: Földvári állami funkcionáriusok eltávolításában is részt vett-Csajági János és Felici Lajos, a Borsod megyei Húsipari Vállalat igazgatója, valamint főkönyvelője esetében- a megyei munkástanács nevében (ezzel is növelték Földvári felelősségét a pártszervezet bomlasztásában). A másik új pontban pedig az szerepelt, hogy a koalíciós pártokkal való október 30-ai megbeszélés során pártépületeket és vagyontárgyakat adott át: a megyei munkástanácsnak a selyemréti pártiskolát és a Miskolc Városi Pártbizottság épületét. (A koalíciós pártokkal való párbeszédre is a Nagy Imre féle nyilatkozatok miatt került sor. A szocialista közös tulajdon átadásában is a párt bomlasztásának jelét látta a vád.)

Ezeket a vádpontokat kezdeményezői és vezetői tevékenységekbe sorolták. Érdemes idézni, hogy hogyan alakították át például a *Kilátó* című újságban megjelent cikkének értelmezését (amelynek megfogalmazása korábban kimerült annyiban, hogy a párt tekintélyét csorbította az írókkal folytatott nyilvános vitával és segítette az „ellenforradalmi erőket”): „Kezdeményezői tevékenységnek értékeli a *Kilátó* elnevezésű, a Magyar Írók Szövetsége Miskolci csoportjának kiadványaként megjelenő időszakos lapban>> Értsük, becsüljük meg egymást, fogjunk munkához! << c. alatt megjelent, a fegyveres ellenforradalom kitörését megelőző időben terjedelmes sajtócikkében kivetített annak a célgondolatnak az elterjesztését, mely szakítva az Alkotmányunk szerint is vezetőerővé erősödött munkásosztály élcsapatának az osztályharccal kapcsolatos világnézetével, az osztályegyüttműködés alapjára helyezkedést tartalmazza. Államrendünk egyik legfontosabb politikai alapját, a proletárdiktatúrát támadta olyan beosztásból, ahonnan irányító hatása a tömegek felé köztudottan érvényesült.”¹³⁶ Így lett egy újságcikkből (melyben elismerte korábbi szigorú fellépését az írókkal szemben) olyan bizonyíték, melyben a pártideológiai levezetés szerint azzal, hogy az értelmiséggel egy platformra helyezkedett, a munkáshatalmat deklaráló alkotmányt, az államrendet veszélyeztette.

A hivatalból kirendelt védő ifj. dr. Csathó Gyula volt (Aczél György apósa), aki a

¹³⁵ BAZML XXXV. 1. f. 73. ö. e. 37-66.

¹³⁶ ÁBTL 3.1.9. V-144163/17 Földvári és társai per. Tárgyalási jegyzőkönyv. 299-300.

tárgyalást megelőző napon kereste meg Földvárit. Természetesen a miskolci anyagokat nem volt lehetősége tanulmányozni, a vádirat egy kivonatához jutott hozzá. Csathó védőbeszédében Földvári osztályhelyzetének figyelembe vételére hívta fel a figyelmet, kiemelte, hogy a KV-hez írt levél felolvasásával a tömegek megnyugtatót akarta elérni. A beszédben addig ment el, hogy a vádpont ne a „népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom vezetése és más büntettek” legyen, hanem csak a mozgalomban való részvétel (az eredeti vád is ez volt). Az eredeti vádhoz képest az újnak sokkal súlyosabb következménye lehetett, akár halálbüntetés is (Nagy Imrét és 3 társát is a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés vezetésével elkövetett büntett” vádjával ítélték halálra). Arra kérte a bírakat, hogy úgy szabjanak ki büntetést, mint a „megtévedt testvére”, mert Földvári „még jó katonája lehet a rendszernek”.¹³⁷

Az utolsó szó jogán Földvári elmondta, hogy 1956 elejétől többször is felhívta a KV figyelmét a meglévő elégedetlenségekre, amely valóban így is volt (pl. országgyűlési felszólalásaiban). Kiemelte, hogy a megyei munkástanács két héttel korábban feloszlott, mint ahogyan kormányrendeletet hoztak volna róla, s még az 1957 márciusában tartott megyei munkástanácsi ülésen is elismerték, hogy a megyei munkástanácsnak köszönhető a sztrájk felszámolása és a fegyveres terrorakciók megakadályozása. Kezdeményezte megyei munkástanács tagok eltávolítását a megye járási tanácsaiból, illetve segítsége és részvétele volt az ellenforradalmárok elleni fellépésekben november 4-e után. Ekkor már viszont hajlandó volt minden korábbinál nagyobb beismerést tenni: *„Mai szemmel nézve tevékenységeimet, azok tényleg objektíve segíthették az ellenforradalmat.”*¹³⁸ Ennek okát abban látta, hogy *„befolyása alá került az opportunistá, revizionista áramlatnak.”*¹³⁹ Emellett az emberéletek és a társadalmi tulajdon védelmében adott fel elveket, mint hogy a szovjet csapatok vonuljanak ki az országból. Bűncselekmény elkövetését nem látja bebizonyítottnak, vagyis bűnösséget nem ismer el, továbbá azt sem tartja igazságosnak, hogy őt vonták egyedül felelősségre a pártvezetés tagjai közül. A halálbüntetés lehetősége lehetett a legfőbb oka, hogy elismerte az „ellenforradalom” segítségét. Záró mondata a következő volt. *„Ami velem történt, nem tett a párt, a szocializmus ellenségévé. A két legfontosabbat már elvesztettem, a családot, a pártot.”*¹⁴⁰

Dr. Szegedi Vilmos legfőbb ügyész képviselőjének végindítványa a következő volt: *„Földvári Rudolf I. r. vádlottra a legsúlyosabb büntetés kiszabását látom indokoltnak, mivel a*

¹³⁷ Uo. 210.

¹³⁸ ÁBTL 3.1.9. V-144163/17. 268. Földvári és társai per. Tárgyalási jegyzőkönyv. 301.

¹³⁹ Uo.

¹⁴⁰ Uo. 302.

*súlyosbító körülmények sokasága folytán az enyhítő körülményeket nem lehet figyelembe venni.*¹⁴¹

Földvárít első rendű terheltként a BHÖ. 1. pont /1/ bekezdésben található „a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom vezetésének büntette miatt életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélték. Pertársai közül Kiss József (II. rendű vádlott) 12 évet, Szitovszky Zoltán (III. rendű vádlott) 20 évet, Nagy Attila (IV. rendű vádlott) 12 évet, Bogár Károly (V. rendű vádlott) 15 évet kapott.¹⁴² Fizikai kényszerrel nem alkalmaztak velük szemben, de olyan pszichológiai technikákat, zsarolást bizonyosan, amiknek hatására a négy vádlott társ közül Kiss József és Szitovszky Zoltán részben ismerte el, Nagy Attila és Bogár Károly (V. rendű vádlott) pedig elismerte bűnösségét.¹⁴³

4.7. Az eljárás vizsgálati módszereiről

Földvárinak a két nyomozati periódus során legfőbb hivatkozási alapja az volt, hogy a pártvezetés mindenkor irányvonalát követte. Ha ettől eltért, akkor azt azzal indokolta, hogy az események befolyásolása érdekében kellett más módon, pl. kompromisszumos úton eljárnia; a párttársak többségi véleménye alapján cselekedett; vagy nem kapott semmiféle útmutatást a felső vezetéstől és egyéni döntésekre kényszerült. Ezért is volt szükség az alaptalan vádak alátámasztásához hamis tanúvallomásokra és egyéb szabálytalan eljárásokra. Az eljárás során számos régebbi „trükköt” is bevetettek a nyomozók, mint ahogyan 1958 tavaszának végén, amikor egy magát kommunista veteránnak mondó férfit küldtek be hozzá. Arról beszélt Földvárinak, hogy működjön együtt a kihallgató tisztekkel és vallja bűnösnek magát, ezzel segítve a pártot. A másik ilyen „fogás” volt az eljárók részéről, hogy egy házimunkás kereste meg azzal, hogy ha bármit szeretne Kis Józsefnek üzeni, akkor azt rajta keresztül tegye, amellyel bizonyítani szerették volna, hogy pl. Kiss Józsefet a hamis tanúzásra akarja felhasználni. Földvári üzent, de tudatosan valamilyen jelentéktelen dologgal kapcsolatban, így ezzel a módszerrel nem jártak sikerrel.¹⁴⁴ A pártszempontok dominálták az eljárásokat, ahogyan Földváriék tárgyalásán is pártszempontok alapján válogatták be az ülnököket. Földvári és társai perében az egyik ülnök Lakatos Péterné volt, akinek második férje 1956. október 30-án vesztette életét a Köztársaság téren lincselés következtében. Ezzel a

¹⁴¹ Uo. 203.o.

¹⁴² Földvári 2011: 327.

¹⁴³ ÁBTL 3.1.9. V-144163/17. 306-307. Földvári és társai per. Tárgyalási jegyzőkönyv.

¹⁴⁴ Földvári 2011:315.

személyes bosszúállásnak biztosítottak teret.¹⁴⁵ Földvári egyébként ismerte őt korábbról, a Hofherr gyárból, ahol együtt dolgozott vele és első férjével. A másik ülnök Bíró Mihály volt, a Közlekedési Dolgozók Szakszervezetének egyik vezetője, akit Földvári a szakszervezeti mozgalom révén szintén ismert. Nem ismerte viszont a másik két ülnököt (Fehér Kálmán, Sulyán György). Bíró Mihály irányította az elnök munkáját, súgásokkal terelte vissza a vád tárgyházhoz, ha eltért attól. Lakatos Péterné pedig az ellenforradalomra vonatkozó kérdéseket tette fel.

A bíróság egy védőtanút sem engedett meghallgatni, illetve Földvári mellett szóló dokumentumot sem használhattak fel. Földvárinak és társainak vádiratához kb. 60-70 tanú tartozott, a védelemhez pedig egy sem. A védőügyvédek bizonyíték-kiegészítési eljárást kértek, amelyet azzal utasított el a bíró, hogy azokat a dokumentumokat nem tudják beszerezni. A védelem tanúival kapcsolatban pedig úgy nyilatkoztak, hogy meghallgatásuk lényegében nem változtatna az eljárásán.¹⁴⁶ A tárgyaláson a pártutasításnak megfelelően kihagytak a jegyzőkönyvből bizonyos tényeket. Több különös helyzet is adódott a vád tanúi kapcsán, ezeket az eseményeket szintén kihagyták a bírósági anyagokból. Az egyik ilyen esemény dr. Király Levente (miskolci ügyész) esete volt, akit hamis tanúként idéztek be. Azt kellett bizonyítania, hogy Földvári adott utasítást adott neki arra, hogy ávósokat tartóztasson le.¹⁴⁷ Földvári rákérdezett, hogy hol és mikor adta neki ezt az utasítást. Erre olyan dátumot közölt Király, amikor Földvári nem tartózkodott Miskolcon. A bíró ekkor felszólította, hogy gondolkodás után mondja meg pontosan az időpontot, ám másodszorra is olyan időszakot nevezett meg, amikor Földvári Budapesten tartózkodott. Végül az elnök kénytelen volt törölni Király vallomását.¹⁴⁸

Másik tanúként dr. Fekete Lászlót jelölték ki. Miskolcon két ilyen nevű személy vett részt 1956 eseményeiben. Egyikük a Megyei Tanács elnökhelyettese volt, a másik pedig a Megyei Munkástanács elnökhelyettese. Pártszempontok szerint az előbbit szándékoztak meghallgatni, de valamilyen hiba folytán utóbbi kapott idézést. A cserére vallomása alapján derült fény: vallomásában a beidézett dr. Fekete László arról számolt be, hogy a Szovjetunióba deportálták a Megyei Munkástanács többi tagjával a Miskolcra bevonuló

¹⁴⁵ Kis 2002: 38.

¹⁴⁶ Földvári 2011:321.

¹⁴⁷ Kis 2002:75.

¹⁴⁸ Földvári 2011: 325.

szovjet csapatok parancsnokai, s hogy ezután bocsánatát kérve hogyan hozták haza őket. A bíró nem engedte, hogy bárki is kérdést tegyen fel neki.¹⁴⁹

4.8. Élet a szabadulás után

Földvári 1961. április 1-jén szabadult a Kozma utcai börtönből. Sándor Józseftől (aki az MSZMP KB szervezési osztályának vezetője volt) megtudta, hogy a pártvezetés konszolidációban játszott szerepét pozitívnak ítélte meg, s ezért kaphatott egyéni kegyelmet pertársaival együtt. A pártvezetés arról is határozott, hogy ne térhessen vissza a politikai élethez, csak eredeti szakmájában engedték dolgozni. Így visszatért a Vörös Csillag traktorgyárba lakatos szakmájához, ahol idővel csoportvezető, főművezető, majd termelési osztályvezető lett. 1964-ben és 1965-ben kiváló dolgozó kitüntetésben részesült.¹⁵⁰

A hatalom Földvárihoz való viszonyát jól szemlélteti a következő eset. Politizálni nem engedték, de a traktorgyárban a műhely KISZ-szervezetének szemináriumot tarthatott a párttitkár kezdeményezésére. A KISZ-szervezet névadója Mező Imre volt (a forradalom idején a pártbizottság épületéért felelt, október 30-án a Köztársaság téri csata során érte halálos lövés), akinek özvegye 1968-ban meghívást kapott egyik rendezvényükre. Felfedezte, hogy Földvári tartja a szemináriumokat, s kifogásolta, hogy ezt egy „ilyen embernek” engedik. Ennek következtében a továbbiakban nem tarthatott szemináriumot és vezető beosztásától is megfosztották. Tehát még 1968-ban is félték, tartottak Földváritól.¹⁵¹

¹⁴⁹ Kis 2002:76.

¹⁵⁰ Molnár 2002: 279-280.

¹⁵¹ Uo. 280.

Összefoglalás

A kádári megtorlás során a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében lefolytatott mintegy 11 perből kiemelkedik a Földvári és társai, azaz a Borsod Megyei Munkástanács tagjai ellen indított per, mely Földvári személye révén országos jelentőségű esetnek számított (mint a Borsod megyei pártbizottság volt első titkára, ügye országos hatáskörbe tartozott). Szerepének megítélése korántsem volt egyértelmű, kezdetben számos párttársa kiállt mellette, hiszen ők maguk hajtották végre Földvári utasításait a forradalom alatt, vagy képviseltek akár tőle radikálisabb álláspontot. November 4-e után azonban felsorakoztak a Kádár-kormány mögé, s megalapozták a Földvári ellenes hangulatot a sajtó segítségével, melyben „rákosistának” állították be.

A főbb vádpontok már 1957 januárjában megfogalmazódtak párttársai részéről, melyek a tárgyalásig kevésbé változtak, néhány ponttal bővültek, de megfogalmazásuk egyre súlyosabb lett az államrend elleni vádhoz igazítva. Az alakuló vádpontokat a KEB vizsgálat követte, amely 1957 márciusában kizárta a pártból. Májusban letartóztatták, majd pótnyomozást követően 1958. július 9-18 közötti tárgyalás eredményeként életfogytig tartó börtönre ítélték. Védekezésében láthattuk, hogy egészen korán átvette vádlói nyelvhasználatát (már Kádárhoz írt levelében is az „ellenforradalom” kifejezést használta 1957 januárjában).

Legfőbb hivatkozási alapja az volt, hogy a mindenkori pártvezetés utasításait követte. Amennyiben ettől eltért, azt az események befolyásolásának érdekében tette, vagy azért kényszerült egyéni cselekvésre, mert nem kapott útmutatást a pártvezetéstől. Igyekezett hangsúlyozni a megyei pártvezetés közös felelősségét, a felelősség megosztására törekedett a kihallgatások során. Egyedül a tárgyalás idején kényszerült elismerni, hogy tevékenységével az „ellenforradalom” segítségére volt, aminél természetesen a halálbüntetés esélyével is számolnia kellett az államrend megdöntésére irányuló vádpont alapján. Ám azt, hogy bármiféle bűnt követett volna el, tagadta.

Ugyan pártutasításra ment a Borsod Megyei Munkástanácsba dolgozni, a vádpontok között hangsúlyos szerepet kapott az itt végzett tevékenysége. Elítélésére elsősorban a Nagy Imre határozatok végrehajtása miatt került sor, amelyet jól szemléltetett az 1957 júliusában megfogalmazott „Borsod megye kis Nagy Imréje” pártkifejezés is. A per ellenére mindvégig kommunista meggyőződésű és párthű maradt. Ő kapta a legszigorúbb ítéletet, melyben a párton belüli harcnak is jelentős szerepe volt. Ugyan kegyelemmel három év szabadult, az

eljárás során nem bántalmazták, ám a szabadulás után is tartottak tőle. A politikai pályára nem térhetett vissza, eredeti szakmájában dolgozott tovább.

Források

MNL OL XX-5-h. 35. dob. 1. köt.=Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. Földvári per iratai

BAZML XXXIII-5/1. 1. f. , XXXV 1. f. 73. ő. e.= Borsod Abaúj Zemplén Megyei Levéltár, MSZMP iratai

ÁBTL 3.1.9. V-1444163/17=Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára. Földvári per iratai

Bibliográfia

- Barát Magdolna-Feitl István (szerk.) 1998: A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületének jegyzőkönyvei. V. köt. Napvilág Kiadó, Budapest.
- Dornbach Alajos-Kende Péter-Rainer M. János- Somlai Katalin (szerk.): 2008: A Nagy Imre és társai per. 1956-os Intézet- Nagy Imre Alapítvány, Budapest.
- Fazekas Csaba 2000: A ciklon szélsőségében. Emlékezések, dokumentumok Szabó Lőrinc 1956. október 23-i miskolci irodalmi estjéről, illetve Miskolc irodalmi életének szerepéről az 1956-os forradalomban. Bíbor Kiadó, Miskolc.
- Fazekas Csaba 2002: Adatok a miskolci irodalmi reformkörök történetéhez, 1956. február-október (Dokumentumok a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Pártarchívumból.) In: Nagy Imre és kora. II. köt. Nagy Imre Alapítvány, Budapest. 31-74.
- Földvári Rudolf 2011: Tiszta vizet a pohárba. Életútinterjú. Kész.: Molnár Adrienne. Nagy Imre Alapítvány, Budapest.
- Frisnyák Sándor 2002: Borsod-Abaúj-Zemplén megye az 1950-es évek közepén. Társadalom és gazdaságföldrajzi vázlat. In: Á. Varga László (szerk.): Nagy Imre és kora. Tanulmányok, forrásközlések II. (Miskolc és Északkelet-Magyarország 1956-ban) Nagy Imre alapítvány, Budapest. 7-30.
- Horváth Miklós 2002: Fegyveres erők és testületek részvétele az 1956-os forradalom Borsod-Abaúj-Zemplén megyei eseményeiben. In: Á. Varga László (szerk.): Nagy Imre és kora. Tanulmányok, forrásközlések II. (Miskolc és Északkelet-Magyarország 1956-ban) Nagy Imre Alapítvány, Budapest. 91-152.
- Izsák Lajos (szerk.) 1996: 1956 vidéki sajtója. Korona Kiadó, Budapest.
- Kahler Frigyes 1993: Joghalál Magyarországon 1945-1989. Zrínyi Kiadó, Budapest.
- Kahler Frigyes 2008: Jogállam és diktatúra II. Kairosz Kiadó, Budapest.
- Kende Péter (szerk.) 1996: 1956 kézikönyve. Megtorlás és emlékezés. 1956-os Intézet, Budapest.
- Kis József 2002: A borsodi perek (1956-1961). Felsőmagyarország Kiadó, Miskolc.
- Kis József 2006: Miskolc 1956. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár, Miskolc.

- Kozák Gyula-Molnár Adrienne (szerk.) 1993: „Szuronyok hegyén nem lehet dolgozni” Válogatás 1956-os munkástanács-vezetők visszaemlékezéseiből. Századvég-1956-os Intézet, Budapest.
- Kövér György 1998: Losonczy Géza 1917-1957. 1956-os Intézet, Budapest.
- Molnár Adrienne 2002: Megtorlások, életsorsok. In: Á. Varga László (szerk.): Nagy Imre és kora. Tanulmányok, forrásközlések II. (Miskolc és Északkelet-Magyarország 1956-ban) Nagy Imre Alapítvány, Budapest. 271-282.
- Némethné Vágyi Karola-Sipos Levente (szerk.) 1993: A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületének jegyzőkönyvei. I. köt. Intera Rt., Budapest.
- Némethné Vágyi Karola-Urbán Károly (szerk.) 1993: A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületének jegyzőkönyvei. II. köt. Intera Rt., Budapest.
- Rásó József 1998: 1956 miskolci dokumentumai a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltárban. Miskolc.
- Ripp Zoltán 2002: Az MSZMP és a Földvári-ügy. In: Á. Varga László (szerk.): Nagy Imre és kora. Tanulmányok, forrásközlések II. (Miskolc és Északkelet-Magyarország 1956-ban) Nagy Imre Alapítvány, Budapest. 253-270.
- Romsics Ignác 2005: Magyarország története a XX. században. Osiris Kiadó, Budapest.
- Szakolczai Attila: 2002: A borsodi első titkár a miskolci forradalomban. In: Á. Varga László (szerk.): Nagy Imre és kora. Tanulmányok, forrásközlések II. (Miskolc és Északkelet-Magyarország 1956-ban) Nagy Imre Alapítvány, Budapest. 227-252.
- Szereda, Vjacseszlav-Sztikalin, Alekszandr 1993: Hiányzó lapok 1956 történetéből. Dokumentumok a volt SZKP KB levéltárából. Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest.
- Varga László 1989: A forradalom hangja. Magyarországi rádióadások 1956. október 23-november 9. Századvég Kiadó-Nyilvánosság Klub, Budapest.